

MEĐUDRŽAVNO POSVOJENJE U REPUBLICI HRVATSKOJ KROZ PRIZMU SLUČAJA POSVOJENJA DJECE IZ DR KONGA

Matko Guštin, mag. iur.*
Prof. dr. sc. Branka Rešetar**

UDK: 347.633:341.24(497.5:675)
341.24:347.633(497.5:675)
341.231.14-055.2(497.5:675)
DOI: 10.3935/zpfz.73.5.03
Pregledni znanstveni rad
Primljeno: srpanj 2023.

Međudržavno i međurasno posvojenje oblici su međunarodnog posvojenja koji podrazumijevaju različitost posvojitelja i posvojenika u geografskom, rasnom i etničkom smislu, što postupak posvojenja čini vrlo kompleksnim. Nedavno javno popraćen slučaj međudržavnog posvojenja djece iz DR Konga od strane hrvatskih državljana potvrdio je globalno prepoznatu kontroverznost, upitnost i kompleksnost postupka međudržavnog posvojenja. Ključni ili dodatni problem u ovom slučaju međudržavnog posvojenja jest okolnost što DR Kongo nije stranka Haške konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem iz 1993. godine. Slučaj međudržavnog posvojenja djece iz DR Konga potaknuo je autore na istraživanje i analizu međunarodnih i nacionalnih propisa te praksi relevantnih za međudržavno posvojenje. Autori u ovom radu posebno analiziraju otvorena pitanja u vezi s međudržavnim posvojenjima u hrvatskom zakonodavstvu, točnije, priznanje strane sudske odluke o posvojenju, minimalne standarde vezane uz zasnivanje i priznanje međudržavnog posvojenja, mogućnost prestanka posvojenja, državljanjski status posvojene djece te pravo djece na pristup informacijama o po-

---

* Matko Guštin, mag. iur., asistent Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Stjepana Radića 13, 31000 Osijek; mgustin@pravos.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-4577-0856

** Dr. sc. Branka Rešetar, profesorica Pravnog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Stjepana Radića 13, 31000 Osijek; bresetar@pravos.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-8102-7322

svojenju. Zaključno, autori predlažu rješenja de lege ferenda za buduću regulaciju međudržavnih posvojenja.

Ključne riječi: međudržavno posvojenje, priznanje strane sudske odluke o posvojenju, prestanak posvojenja, pravo djeteta na identitet

1. UVOD***

Svrha međudržavnog posvojenja u suvremenom društvu jest osigurati djeci pravo na obitelj te šansu za bolji život primjenjujući načelo supsidijarnosti, prema kojemu se djetetu primarno osigurava obitelj u državi njegova podrijetla.¹ Smanjeni broj (domaće) djece za posvojenje, a povećani broj potencijalnih posvojitelja te infertilnost kao jedan od čimbenika koji utječe na (ne)mogućnost zasnivanja obitelji prirodnim putem osobito utječu i na razvoj međudržavnih posvojenja.² Ukupan broj međudržavnih posvojenja na svjetskoj razini iznosi oko 15 % na godinu, pri čemu je potreba međudržavnog posvojenja uglavnom vezana uz stariju djecu, braću i sestre te djecu sa zdravstvenim poteškoćama, a

*** Ovaj je rad financirao Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku internim projektom br. IP-PRAVOS-2 „Pravna zaštita obitelji i ranjivih skupina društva“.

Zahvaljujemo recenzentima na komentarima i sugestijama kojima su doprinijeli kvaliteti ovog rada.

¹ Vidi: Fenton Glynn, C., *Children's Rights in Intercountry Adoption*, Intersentia, Cambridge, 2014., str. 15. Posvojenje je usko vezano uz pitanje zaštite temeljnih ljudskih prava pa se u širem smislu navode pravo na posvojenje te pravo na poštovanje obiteljskog života. Međutim, pozivajući se na praksu Europskog suda za ljudska prava, Lowe i Douglas ističu kako se u širem smislu radi samo o pravu na poštovanje obiteljskog života, ali ne i pravu na posvojenje. Lowe, N.; Douglas, G., *Bromley's Family Law (11th Edition)*, Oxford University Press, Oxford, 2015., str. 684 – 686. Tako i Jakovac-Lozić navodi da ne postoji pravo na posvojenje ni u jednom međunarodnom dokumentu. Jakovac-Lozić, D., *Posvojenje*, u: Hrabar, D. (ur.), *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2021., str. 280; Jakovac-Lozić, D.; Vetma, I., *Seksualna orijentacija posvojitelja i najbolji interes djeteta*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 56, br. 5, 2006., str. 1431.

² Jakovac-Lozić, D., *Međunarodno posvojenje: obiteljskopравни aspekt*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2006., str. 12 – 15; O razvoju instituta međudržavnog posvojenja vidi: Kahan, M., “Put Up” on Platforms: A History of Twentieth Century Adoption Policy in the United States, *The Journal of Sociology & Social Welfare*, vol. 33, br. 3, 2006., str. 51 – 72; Terry, N.; Turner, N.; Falkner, J., *Comparing the Efficacy of Domestic versus International Child Adoption*, *Southwestern Economic Review*, vol. 33, br. 1, 2006., str. 99; Farid, M., *International Adoption: The Economics of the Baby Industry*, *Whittier Journal of Child and Family Advocacy*, vol. 12, br. 1, 2012., str. 83.

koja su u sustavu zaštite djece.³ Međudržavno posvojenje je zbog sudjelovanja dviju država u tom procesu složeno, pri čemu ga dodatno komplicira okolnost kad su posvojitelji i djeca različite rase. Stoga se u literaturi i raspravama često pojavljuju različiti termini koji se vezuju uz međunarodno posvojenje kao što su međudržavno i međurasno posvojenje. Tako je o međunarodnom posvojenju riječ kada su posvojitelji i djeca različite nacionalnosti pri čemu nije nužno da se radi o međudržavnom posvojenju, dok je za međudržavno posvojenje nužno da posvojenik mijenja državu u kojoj je do tada živio, neovisno o državljanstvu posvojitelja. S druge pak strane međurasno posvojenje postoji kad je dijete drugog etničkog, rasnog ili kulturnog podrijetla od svojih posvojitelja.⁴

Međudržavna posvojenja na globalnoj razini regulirana su Konvencijom o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem⁵ iz 1993. (u daljnjem tekstu: HK 1993) kojom se nastoji provesti njihova unifikacija⁶ (premda

³ Laklija, M.; Šagi, A., *Međunarodno posvojenje – moguće zloupotrebe instituta i važnost zaštite prava djeteta na razvoj kulturnog identiteta*, Socijalne teme, vol. 1, br. 7, 2020., str. 15; Martínez-Mora, L., *The practical operation and impact of the 1993 Adoption Convention on the Protection of Children and Cooperation in respect of Intercountry Adoption*, u: Lowe, N.; Fenton-Glynn, C. (ur.), *Research Handbook on Adoption Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2023., str. 354 i 362.

⁴ Jakovac-Lozić, *op. cit.* u bilj. 2, str. 10; Laklija, Šagi, *op. cit.* u bilj. 3, str. 13. O specifičnostima međurasnog i međuetničkog posvojenja, vidi i: Kolarević, K.; Blažeka Kokorić, S., *Neke specifičnosti posvojenja djeteta iz drugih država*, u: Blažeka Kokorić, S. (ur.), *Posvojenje – različite perspektive, isti cilj, "Na drugi način"*, udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji, Zagreb, 2019., str. 110 – 112.

⁵ Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2013. HK 1993 usvojena je 29. svibnja 1993. godine od strane 66 država, dok je na snagu stupila 1. svibnja 1995. godine. Temeljna svrha HK 1993 jest zaštititi interese djece u postupcima međudržavnih posvojenja, stoga su i države potpisnice dužne uspostaviti središnja tijela koja nadziru njezinu provedbu. Schupp-Star, R. M., *The Hague Convention on the Protection of Children and Cooperation in Respect of Intercountry Adoption: the Need for a Uniform Standard for Intercountry Adoption by Homosexuals*, Roger Williams University Law Review, vol. 16, br. 1, 2011., str. 143 i 144. O HK 1993 vidi i: Van Loon, H., *Hague Convention of 29 May 1993 on Protection of Children and Cooperation in Respect of Intercountry Adoption*, The International Journal of Children's Rights, vol. 3, br. 3-4, 1995., str. 463 – 468; Brown, A. C., *International Adoption Laws: A Comparative Analysis*, International Lawyer, vol. 43, br. 3, 2009., str. 1337 – 1365.

⁶ Parra-Aranguren, G., *An Overview of the 1993 Hague Inter-Country Adoption Convention*, u: Lowe, N.; Douglas, G. (ur.), *Families Across Frontiers*, Kluwer Law International, Hague, 2006., str. 567. O važnosti i prednostima HK 1993 vidi i: Smith Rotabi, K., *International Adoption*, u: Healy, L. M.; Link, R. J. (ur.), *Handbook of International Social Work*, Oxford University Press, New York, 2012., str. 83 i 84; Šaula, V., *Haška konferencija i međudržavno usvojenje*, u: Gašo, K.; Pavić, V. (ur.), *Državljanstvo i među-*

ima tek 105 država stranaka).⁷ Izostanak šireg prihvaćanja HK 1993 rezultira i izostankom suradnje nadležnih tijela pa tako i mogućnosti njihova zakonitog i transparentnog djelovanja, što pak dovodi do globalnog izostanka ostvarenja univerzalnog cilja posvojenja – zaštite najboljeg interesa djeteta. U pravilu, države dopuštaju međudržavna posvojenja samo ako postoji (minimalan) sustav zaštite prava djece. Iako bi u određenim slučajevima međudržavno posvojenje bila najbolja opcija za dijete, nepostojanje odgovarajućih mehanizama zaštite djeteta to onemogućava.⁸ Premda je univerzalni cilj međudržavnog posvojenja osigurati djetetu obiteljsko okruženje u skladu s njegovim najboljim interesom, iskrivljena društvena shvaćanja i nastojanja u globaliziranom okruženju sve većih materijalnih i socijalnih nejednakosti pretvorili su ovaj oblik posvojenja u ekonomsku kategoriju ponude i potražnje.⁹ Tako međudržavna posvojenja nerijetko odmiču od izvornih, humanitarnih nastojanja za zaštitom nezbrinute djece i siročadi u njihovu najboljem interesu. U mnogobrojnoj stranoj literaturi sve se više ističu negativne strane međudržavnog posvojenja povezujući ih sa štetnim i nezakonitim radnjama u pozadini ove vrste posvojenja, kako u odnosu na djecu tako i u odnosu na njihove biološke roditelje.¹⁰

Problematika međudržavnog i istodobno međurasnog posvojenja nedavno je aktualizirana i u Republici Hrvatskoj, nakon što je u prosincu 2022. godine osam hrvatskih državljana (četiri bračna para) posvojilo djecu državljanke DR

---

narodno privatno pravo, Haške konvencije 5 (zbornik radova), Centar za publikacije Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, JP "Službeni glasnik", Beograd, 2007., str. 156–158.

⁷ Broj država stranaka na dan 14. studenoga 2022. *Status Table*, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=69> (3. ožujka 2023.).

⁸ Martínez-Mora, *op. cit.* u bilj. 3, str. 349.

⁹ Vidi: Rochat, T.; Richter, L., *International Adoption: Benefits, Risks, and Vulnerabilities, Zero to Three*, vol. 27, br. 5, 2007., str. 20 i 21; Efrat, A.; Leblang, D.; Liao, S.; Pandya, S. S., *Babies across Borders: The Political Economy of International Child Adoption*, *International Studies Quarterly*, vol. 59, br. 3, 2015., str. 617 i 618.

¹⁰ O argumentima protiv međudržavnih posvojenja, odnosno argumentima za proglašenje moratorija vidi: Smolin, D. M., *The Case for Moratoria on Intercountry Adoption*, *Southern California Interdisciplinary Law Journal*, vol. 30, br. 2, 2021., str. 502; Cantwell, N., *The Best Interests of the Child in Intercountry Adoption*, UNICEF Office of Research, Florence, 2014., str. 37–39; Dwyer, J. G., *Inter-country Adoption and the Special Rights Fallacy*, *University of Pennsylvania Journal of International Law*, vol. 35, br. 1, 2013., str. 244, 245, 252, 255. O argumentima za međudržavna posvojenja vidi: Fenton Glynn, *op. cit.* u bilj. 1, str. 37, 153; Bartholet, E., *International Adoption: Human Rights Position*, *Global Policy*, vol. 1, br. 1, 2010., str. 94–98. O stavovima za i protiv međudržavnih posvojenja vidi i: Hoško, T., *Posvojenje u međunarodnom privatnom pravu (doktorska disertacija)*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2016., str. 45–50.

Konga u njihovoj državi koja nije stranka HK 1993. Tako se čitav postupak međudržavnog posvojenja odvijao prema pravilima nacionalnog zakonodavstva u DR Kongu te međunarodnog privatnog prava u Republici Hrvatskoj. Nakon što je navodno nadležni sud u DR Kongu donio odluku o posvojenju, ista je priznata u Republici Hrvatskoj na temelju čega su djeca upisana u maticu rođenih, dodijeljeni su im osobni identifikacijski brojevi i putovnice, a posvojena djeca stekla su hrvatsko državljanstvo. U zračnoj luci u Zambiji, odakle su hrvatski državljani zajedno s posvojenom djecom (formalnopravno hrvatskim državljanima) trebali otputovati za Hrvatsku, zambijske vlasti pritvorile su hrvatske državljane zbog sumnje na trgovinu djecom, odnosno pokušaj trgovine djecom te krivotvorenje dokumenata. Slijedio je kazneni postupak protiv hrvatskih državljana, posvojitelja djece iz DR Konga, a koji su na kraju oslobođeni optužbi za trgovinu djecom te su se s djecom vratili u Republiku Hrvatsku.¹¹ Sumnja na trgovinu, odnosno pokušaj trgovine djecom pojavila se zbog činjenice da je DR Kongo od 2016. godine proglasio moratorij, odnosno zabranio međudržavna posvojenja.¹² Nadalje, u kontekstu hrvatskog pravnog sustava u javnim i stručnim raspravama se često isticao problem nevaljanosti ovih posvojenja zbog izostanka legalizacije strane odluke. Osim toga, problem međudržavnog posvojenja djece iz DR Konga u Republici Hrvatskoj se multiplicira time što je prema javno iznesenim podacima od 2012. do 2022. godine posvojeno oko 130 djece iz DR Konga, što obuhvaća i razdoblje nakon 2016. godine od kada su zabranjena međudržavna posvojenja iz DR Konga. Točnije, u razdoblju od 2018. do 2020. godine u Republici Hrvatskoj posvojeno je 68 djece iz DR Kon-

¹¹ Vidi: *8 Croats in Court in Zambia on Child Trafficking Charge*, <https://www.usnews.com/news/world/articles/2023-01-10/8-croats-in-court-in-zambia-on-child-trafficking-charge> (5. ožujka 2023.); *Zambian court grants bail to Croatians on trafficking charges*, <https://www.africanews.com/2023/02/14/zambian-court-grants-bail-to-croatians-on-trafficking-charges/> (5. ožujka 2023.); *Pomno se istražuje slučaj posvajanja djece u Kongu, uključena i SOA: Otkrivamo što je sporno*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/pomno-se-istrazuje-slucuj-posvajanja-djece-u-kongu-ukljucena-i-soa-otkrivamo-sto-je-sporno-15291060> (5. ožujka 2023.); *8 Croatians re-arrested*, <http://www.daily-mail.co.zm/8-croatians-re-arrested/> (5. ožujka 2023.); *DR Congo adoptions under fire as Croat families face trial*, <https://www.newvision.co.ug/category/politics/dr-congo-adoptions-under-fire-as-croat-famili-154069> (5. ožujka 2023.); *Odvjetnik Hrvata u Zambiji: Oslobođeni su, mogu se vratiti kući*, <https://www.hina.hr/vijest/11334061> (2. lipnja 2023.); *Vlada: Hrvati oslobođeni, njihovu djecu što brže integrirati u društvo*, <https://www.hina.hr/vijest/11334177> (2. lipnja 2023.); Hrabar, D., *Međudržavno posvojenje u svjetlu događanja u Republici Hrvatskoj*, Informator, vol. 70, br. 6777, 2023., str. 1 – 5.

¹² Loi N° 16/008 du 15 Juillet 2016 Modifiant et Completant la Loi N° 87-010 du 1er Aout 1987 Portant – Code de la Famille (Zakon br. 16/008 od 15. srpnja 2016. o izmjenama i dopunama Zakona br. 87-010 od 1. kolovoza 1987. – Obiteljski zakon).

ga, na temelju odluka o priznanju strane sudske odluke o posvojenju donesenih na šesnaest općinskih sudova.¹³

Slučaj posvojenja djece iz DR Konga otvorio je u stručnoj javnosti niz pitanja, među ostalim: koje su pretpostavke i učinci zasnivanja, odnosno priznanja strane sudske odluke o posvojenju, usklađenost pravne regulacije priznanja strane sudske odluke o posvojenju u Republici Hrvatskoj u skladu s minimalnim standardima HK 1993, mogućnost sankcioniranja međudržavnih posvojenja zasnovanih protivno pravnim propisima, pitanje državljanstva posvojenog djeteta te prava djeteta na pristup informacijama o posvojenju. Stoga je cilj ovoga rada odgovoriti na otvorena pitanja *de lege lata* i ponuditi prijedloge zakonodavcu *de lege ferenda* za buduće zakonsko rješenje problematike međudržavnih posvojenja. Navedeni cilj postići će se primjenom pravno-dogmatske metode, analizom sadržaja propisa, prikupljene znanstvene i stručne literature, kao i analizom slučaja.

U prvome poglavlju prikazuju se negativne konotacije vezane uz međudržavna i međurasna posvojenja analizirane u domaćoj i stranoj literaturi. Nadalje, u drugome poglavlju analizira se normativna regulacija međudržavnog posvojenja u Republici Hrvatskoj, dok se u trećem poglavlju analizira pravni i društveni okvir posvojenja u DR Kongu. Potom se u četvrtom poglavlju analiziraju otvorena pitanja u vezi s međudržavnim posvojenjem referirajući se na slučaj posvojenja hrvatskih državljana iz DR Konga. Zaključno, u petome poglavlju autori predstavljaju prijedloge *de lege ferenda* vezane uz daljnje promjene i poboljšanje cjelokupnog postupka međudržavnih posvojenja u hrvatskom pravnom sustavu.

2. TAMNA STRANA MEĐUDRŽAVNIH POSVOJENJA

Tamnu stranu međudržavnih posvojenja predstavljaju nezakonite radnje prepoznate i opisane u literaturi i komentarima međunarodnih dokumenata. Općenito je riječ o koruptivnim radnjama zbog njihove povezanosti s novčanim

---

¹³ *Ministar Piletić: U Hrvatskoj je dosad posvojeno 131 dijete iz DR Konga*, <https://www.vecernji.hr/vijesti/ministar-piletic-u-hrvatskoj-je-posvojeno-131-dijete-iz-konga-1648570> (7. ožujka 2023.); *Hrvati u pet godina posvojili 68 djece iz DR Konga, a ostatak svijeta 82 djece od 2018. do 2020.*, <https://www.vecernji.hr/vijesti/hrvati-u-cetiri-godine-posvojili-68-djece-iz-dr-konga-a-ostatak-svijeta-136-1657128> (7. ožujka 2023.); *Istraženo postupanje općinskih sudova u svezi s posvajanjem djece iz DR Kongo*, <https://www.vsrh.hr/istrazeno-postupanje-opcinskih-sudova-u-svezi-s-posvajanjem-djece-iz-demokrat-ske-republike-kongo.aspx> (7. ožujka 2023.).

transakcijama. Na globalnoj razini UN-ova Konvencija o pravima djeteta¹⁴ (u nastavku: UN KPD) obvezuje države stranke da poduzmu sve odgovarajuće mjere kojima bi spriječile otmicu, prodaju i trgovinu djecom, pa tako i koruptivne radnje u vezi s posvojenjem, odnosno trgovinom djecom.¹⁵ Fakultativni protokol uz UN KPD o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji¹⁶ (u nastavku: Fakultativni protokol o prodaji djece) definira prodaju djece kao svako djelo ili transakciju u kojoj dijete prenosi neka osoba ili skupina osoba drugim osobama za naknadu ili bilo kakvu drugu nagradu.¹⁷ Poseban naglasak upravo je na nepropisno pribavljenom pristanku na posvojenje, uključujući i međudržavna posvojenja, koje potencijalno vodi nedopuštenoj, koruptivnoj radnji vezanoj uz dijete. Stoga je dužnost države kaznenim zakonodavstvom regulirati navedenu povredu te poduzeti odgovarajuće mjere kojima bi se osiguralo uključivanje svih potrebnih osoba u postupak posvojenja.¹⁸

Općenito, trgovanje djecom odnosi se na kupnju i prodaju djece što vodi prema stvaranju suvremenog oblika imperijalizma.¹⁹ Ovaj oblik zlouporabe međudržavnih posvojenja polazi od teške ekonomske situacije obitelji, što se ujedno koristi i kao prigoda za kupnju djece (engl. *child buying*) uz lažna obećanja biološkim roditeljima da će imati mogućnost održavanja osobnih odnosa s djetetom ili pak da će se dijete vratiti u obitelj do punoljetnosti.²⁰ To je ujedno povezano i s nepostojanjem pristanka roditelja na posvojenje, što predstavlja prijevarno postupanje u odnosu na njih.²¹ No, trgovanje djecom postojalo bi i u slučaju kada posrednik potiče roditelje na pristanak na posvojenje (što bi predstavljalo prisilno odricanje od prava na roditeljsku skrb), uključujući i plaćanje pristanka na posvojenje. Pristanak na posvojenje najmanipulativniji je segment

¹⁴ Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 15/1990, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/1993, 20/1997, 4/1998, 13/1998.

¹⁵ Čl. 35. UN KPD-a; Van Doore, K. E., *Orphanage Trafficking in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2022., str. 111 – 112.

¹⁶ Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2002.

¹⁷ Čl. 2. t. a). Fakultativnog protokola o prodaji djece.

¹⁸ Čl. 3. st. 1. t. ii) i st. 5. Fakultativnog protokola o prodaji djece.

¹⁹ Wallace, S. R., *International Adoption: The Most Logical Solution to the Disparity between the Numbers of Orphaned and Abandoned Children in Some Countries and Families and Individuals Wishing to Adopt in Others*, Arizona Journal of International and Comparative Law, vol. 20, br. 3, 2003., str. 709; O'Halloran, K., *The Politics of Adoption: International Perspectives on Law, Policy and Practice (Fourth Edition)*, Springer, Cham, 2021., str. 180.

²⁰ Farid, *op. cit.* u bilj. 2, str. 88.

²¹ Dwyer, *op. cit.* u bilj. 10, str. 249.

trgovanja djecom koji bi se mogao povezati s nerazvijenim afričkim državama kada potencijalni posvojitelji za gotovo simbolične novčane iznose zapravo “kupuju” djecu.²² Vodeći se načelom najboljeg interesa djeteta, pristanak na posvojenje mora biti dan slobodno i pred nadležnim tijelom. Svrha je pristanka na posvojenje, među ostalim, spriječiti neopravdana izdvajanja djeteta iz biološke obitelji²³, što bi značilo da neopravdani izostanak pristanka vodi k nezakonitom i netransparentnom posvojenju. U kontekstu međudržavnih posvojenja, prodaja i trgovina djecom može se razlikovati s obzirom na cilj, pri čemu bi trgovanje djecom imalo dugoročniji i daleko štetniji učinak za dijete.²⁴

Osobito prisutan problem međudržavnih posvojenja u suvremenom društvu jest fenomen tzv. pranja djece (engl. *child laundering*), koji podrazumijeva tri međusobno povezane radnje: a) kupnju ili otmicu djece, b) krivotvorenje dokumentacije sa svrhom skrivanja djetetove povijesti te c) procesuiranje djeteta kao siročeta koje na kraju postaje posvojivo.²⁵ Navedeno postupanje dovodi do umjetnog stvaranja statusa djece kao siročadi, a što podrazumijeva njihovo odvajanje od bioloških roditelja.²⁶ S obzirom na to da za to nema stvarne osnove, djeca su nezakonitim putem postala siročad, da bi se na kraju “oprala” legitimnim putem – posvojenjem.²⁷ Za razliku od trgovanja djecom, razvidno je kako je fenomen pranja djece teže utvrditi kao ilegalan način posvojenja jer je njegov konačni ishod posvojenje, kao legalni i legitimni postupak.

²² Smolin, D. M., *Intercountry Adoption as Child Trafficking*, Valparaiso University Law Review, vol. 39, br. 2, 2004., str. 299, 303 i 311. O međunarodnom posvojenju djece iz Afrike, vidi i: Kolarević, Blažeka Kokorić, *op. cit.* u bilj. 3, str. 109 i 110.

²³ Mezmur, B. D., “*The Sins of the ‘Saviours’*”: *Child Trafficking in the Context of Intercountry Adoption in Africa*, Adoption – Information Document No. 2, Hague Conference on Private International Law, Permanent Bureau, Hague, 2010., str. 15; Fenton Glynn, *op. cit.* u bilj. 1, str. 51.

²⁴ Kako to Smolin pojašnjava, svrha prodaje beba, odnosno djece zadržava određenu razinu poštovanja djetetovih prava ne eksploatirajući ga za druge svrhe. Trgovanje djecom, u užem smislu, označavalo bi njihovo iskorištavanje kao žrtve. No, ono što je zajednička karakteristika ovih oblika zlouporabe međudržavnog posvojenja jest stvaranje profita i samim time gubitak izvorne svrhe posvojenja. Smolin, D. M., *Child Laundering as Exploitation: Applying Anti-trafficking Norms to Intercountry Adoption under the Coming Hague Regime*, Vermont Law Review, vol. 32, br. 1, 2007., str. 30.

²⁵ *Ibid.*, str. 2 i 3.

²⁶ Farid, *op. cit.* u bilj. 2, str. 86. Vidi i: Cantwell, N., *The Sale of Children and Illegal Adoption*, Terre des Hommes Netherlands, Den Haag, 2017., str. 23. Dostupno na: <https://www.defenceforchildren.nl/media/1945/the-sale-of-children-and-illegal-adoption.pdf> (15. ožujka 2023.).

²⁷ Smolin, D. M., *Child Laundering: How the Intercountry Adoption System Legitimizes and Incentivizes the Practices of Buying, Trafficking, Kidnapping, and Stealing Children*, The Wayne Law Review, vol. 52, br. 113, 2006., str. 115.

S obzirom na to da je važan element nezakonitog međudržavnog posvojenja vrlo često smještanje djece u institucionalnu skrb i krivotvorenje statusa siročadi, potrebno je objasniti i povezivanje institucionalizacije djece s nezakonitim posvojenjima u nerazvijenim zemljama. Globalna studija Ujedinjenih naroda iz 2019. godine procjenjuje da na globalnoj razini u institucijama (sirotištima) živi između 3,5 i 5,5 milijuna djece. Prema istom istraživanju četvero od petero djece koja su smještena i odrastaju u institucijama nisu siročad i imaju oba ili makar jednog roditelja koji bi mogao i o njima skrbiti uz pomoć i potporu. U posljednjih desetak godina nesporno je dokumentirano kako su u nerazvijenim državama, posebice na afričkom kontinentu, djeca smještena u institucije izdvojena iz svojih obitelji radi eksploatacije i profita. Izdvajanje djece iz obitelji i smještaj u institucije temelje se na lažnim obećanjima roditeljima djece kako će djeca smještajem u institucije imati mogućnost obrazovanja.²⁸ Međutim, već smještajem u institucije djeca dobivaju novi identitet, lažne izvatke iz matice rođenih i matice umrlih za roditelje, čime stječu lažni status siročadi te postaju “siročad na papiru” na temelju krivotvorenih dokumenata.²⁹ Prema tome, ključni problem nezakonitih koruptivnih radnji vezanih uz postupak međudržavnih posvojenja temelji se na činjenici da dijete *de facto* prestaje biti subjekt, a postaje objekt prava kojim odrasli trguju, što predstavlja izravnu povredu njegovih temeljnih prava, ponajprije djetetova ljudskog dostojanstva.

3. NORMATIVNA REGULACIJA MEĐUDRŽAVNOG POSVOJENJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Propisi koji se u Republici Hrvatskoj primjenjuju na međunarodno posvojenje su UN KPD, HK 1993, Obiteljski zakon³⁰ (u nastavku: ObZ) te Zakon o međunarodnom privatnom pravu³¹ (u nastavku: ZMPP).³² Uz navedeno, primjenjuju se i međunarodni ugovori kojima se regulira međudržavno posvojenje.³³

²⁸ Vidi i: Završsek, D., *Notranje in meddržavne posvojitve: od osebnih izkušenj do dobre prakse, Priročnik za razvijanje novih strokovnih kompetenc v socialnem varstvu*, Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 2012., str. 41 i 42.

²⁹ Van Doore, *op. cit.* u bilj. 15, str. 1 – 8.

³⁰ Narodne novine, br. 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023.

³¹ Narodne novine, br. 101/2017, 67/2023.

³² Vidi i: Kolarević, Blažeka Kokorić, *op. cit.* u bilj. 3, str. 102.

³³ O (dvostranim) međunarodnim ugovorima koji sadržavaju pravila o međudržavnom posvojenju koje je sklopila Republika Hrvatska ili su preuzeti sukcesijom, vidi: Jakovac-Lozić, *op. cit.* u bilj. 2, str. 91 – 101.

S obzirom na to da je postupak zasnivanja posvojenja usmjeren zaštiti prava djeteta, na globalnoj razini nužno je prije svega istaknuti značaj čl. 21. UN KPD-a. U prvome redu predmetni članak navodi dužnost država stranaka da osiguraju provedbu posvojenja od strane nacionalnih stručnih službi uz poštovanje svih materijalnih i procesnih pretpostavki. U odnosu na međudržavna posvojenja jasno se ističe načelo supsidijarnosti, zaštita djeteta i standardi koje djeca uživaju u kontekstu nacionalnog posvojenja, zabrana stjecanja materijalne koristi te podupiranje sklapanja bilateralnih ili multilateralnih sporazuma o međudržavnim posvojenjima. Navedeni članak ujedno obvezuje države da dijete uživa jednaku zaštitu u postupku međudržavnog posvojenja kao i u postupku nacionalnog posvojenja.³⁴ Takva formulacija proizlazi iz činjenice da dijete ne poznaje razlike između nacionalnih i međudržavnih posvojenja te se kod obiju vrsta posvojenja ističe ista svrha – osigurati djetetu obiteljsko okruženje.

Za međudržavno posvojenje ključna je HK 1993 koja je na snazi u Republici Hrvatskoj od 1. travnja 2014. godine.³⁵ Riječ je o svojevrsnom konsenzusu međunarodne zajednice za uklanjanje negativnih konotacija vezanih uz međudržavna posvojenja, prije svega korupcije i profiterstva, kako bi posvojenje ispunilo svoju izvornu svrhu – zaštitu interesa djece.³⁶ Drugim riječima, postavljeni su minimalni standardi i jamstva vezani uz međudržavna posvojenja, ostavljajući pravo državama da nacionalnim zakonodavstvom urede pretpostavke za zasnivanje posvojenja.³⁷ Stoga su ciljevi HK 1993 uspostaviti mjere kojima će se međudržavna posvojenja provoditi u najboljem interesu djeteta vodeći ujedno računa o interesima bioloških roditelja i posvojitelja, zatim uspostaviti suradnju

³⁴ Detaljnije: Vité, S.; Boéchat, H., *Article 21: Adoption*, u: Alen, A. et al. (ur.), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2008., str. 49; Hoško, T., *Posvojenje s međunarodnim obilježjem*, u: Župan, M. (ur.), *Prekogranično kretanje djece u Europskoj uniji*, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2019., str. 317; Rešetar, B., *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga I)*, Organizator d.o.o., Zagreb, 2022., str. 694 – 695. Međudržavnim posvojenjem stvara se roditeljski odnos između posvojitelja i djeteta državljanina druge države, a koji je obilježen interesima za stvaranjem obitelji i humanitarnim razlozima. Efrat et al., *op. cit.* u bilj. 9, str. 615.

³⁵ *Status table*, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=69> (3. ožujka 2023.).

³⁶ Dillon, S., *Making Legal Regimes for Intercountry Adoption Reflect Human Rights Principles: Transforming the United Nations Convention on the Rights of the Child with the Hague Convention on Intercountry Adoption*, Boston University International Law Journal, vol. 21, br. 179, 2003., str. 203.

³⁷ Family Law, *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention: Guide to Good Practice (Guide No. 1)*, Jordan Publishing Limited, Bristol, 2008., str. 100.

između država ugovornica osnivanjem središnjih tijela³⁸ čime bi se spriječile nezakonite, koruptivne radnje vezane uz posvojenje te osigurati priznanje posvojenja u državama strankama.³⁹ Odlika pravne sigurnosti HK 1993 povezana je i s jasnim propisivanjem postupka zasnivanja međudržavnog posvojenja⁴⁰, što dodatno govori u prilog zaštiti temeljnih ljudskih prava. No, kako je riječ o međunarodnom dokumentu kojem nisu pristupile sve države, kada je riječ o posvojenju djeteta iz države koja nije stranka HK 1993, u Republici Hrvatskoj se primjenjuju opća pravila međunarodnog privatnog prava.

Od nacionalnih propisa na međudržavno posvojenje primarno se primjenjuje obiteljsko zakonodavstvo⁴¹ kojim se određuju materijalne i procesne pretpostavke za zasnivanje posvojenja, kao i iznimke koje vrijede za ovaj oblik posvojenja. Prema hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu, razlikuju se materijalne pretpostavke za zasnivanje posvojenja na strani djeteta – posvojenika, te na strani posvojitelja. Govoreći o pretpostavkama na strani djeteta, ono ne smije biti starije od 18 godina, ne smije biti krvni srodnik u ravnoj lozi, brat ili sestra posvojitelja, odnosno štićenik skrbnika, a tek iznimno može se posvojiti dijete maloljetnih roditelja. U odnosu na posvojitelje, oni moraju zadovoljiti dobne pretpostavke te imati najmanje 21 godinu života i biti stariji najmanje 18 godina od posvojenika, posvojiti mogu (izvan)bračni drugovi zajednički ili samostalno, te samac. Jedna od pretpostavki za posvojenje na strani posvojitelja jest i državljanstvo pa tako posvojiti može samo hrvatski državljanin (iznimno i stranac). Dodatno se ističe da na strani posvojitelja ne smiju postojati zapreke za posvojenje – lišenje prava na roditeljsku skrb, lišenje poslovne sposobnosti te ponašanje i osobine koje upućuju na to da nije poželjno povjeriti roditeljsku skrb o djetetu toj osobi.⁴² Govoreći pak o procesnim pretpostavkama, one se

³⁸ Središnje tijelo nadležno je za čitav postupak međudržavnog posvojenja – to može biti određeno državno tijelo ili ministarstvo. Svrha je središnjih tijela poduzeti sve potrebne mjere kako bi postupak međudržavnog posvojenja bio usmjeren zaštiti djece, zakonit i transparentan. Parra-Aranguren, G., *Explanatory report on the Convention on protection of children and co-operation in respect of intercountry adoption*, t. 195. i 207. (u nastavku: Explanatory Report). Dostupno na: <https://assets.hcch.net/docs/78e18c87-fdc7-4d86-b58c-c8fdd5795c1a.pdf> (12. ožujka 2023.). U Republici Hrvatskoj je središnje tijelo koje provodi poslove vezane uz međudržavno posvojenje Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. *Intercountry adoption*, <https://gov.hr/en/intercountry-adoption/2060> (22. ožujka 2023.).

³⁹ Čl. 4. i 5. HK 1993. Vidi i: Oliphant, R. E.; Ver Steegh, N., *Family Law (Fifth Edition)*, Wolters Kluwer, New York, 2016., str. 488 i 489.

⁴⁰ O'Halloran, K., *Adoption Law and Human Rights: International Perspectives*, Routledge, New York, 2018., str. 27; O'Halloran, *op. cit.* u bilj. 19, str. 192 i 193.

⁴¹ Hoško, *op. cit.* u bilj. 10, str. 27, 28 i 31.

⁴² Čl. 181. – 187. ObZ-a. Vidi i: Jakovac-Lozić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 290 – 307.; Hrabar,

odnose na postupak davanja pristanka na posvojenje od strane roditelja, djeteta, (izvan)bračnog druga i skrbnika djeteta te utvrđivanje podobnosti i prikladnosti za posvojenje.⁴³

S obzirom na to da kod međudržavnog posvojenja djeteta i/ili posvojitelji potječu iz različitih država, nužna je i primjena normi međunarodnog privatnog prava. U odnosu na međudržavna posvojenja, ObZ propisuje samo jednu odredbu prema kojoj strani državljanin iznimno može biti posvojitelj, uz ispunjenje dvaju uvjeta: da je to u najboljem interesu djeteta te da je pribavljeno prethodno odobrenje ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi.⁴⁴ Ova odredba datira od 1978., odnosno Zakona o braku i porodičnim odnosima⁴⁵ (u nastavku: ZBPO), dakle prije potpisivanja i ratificiranja HK 1993 u Republici Hrvatskoj. Odnosi se samo na posvojenje djece hrvatskih državljana od strane posvojitelja stranih državljana, a njome se nastojalo stati na kraj nezakonitim radnjama na štetu djece. Budući da u doba iz kojeg datira ova odredba nije postojalo središnje državno tijelo koje bi koordiniralo međudržavno posvojenje, ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi odobravalo je zasnivanje posvojenja djeteta hrvatskog državljanina od strane stranog državljanina uz prethodnu suglasnost ministarstva nadležnog za unutarnje poslove.⁴⁶

Međudržavno posvojenje regulirano je na nacionalnoj razini ZMPP-om koji upućuje na primjenu mjerodavnog prava, pravila nadležnosti te postupak priznanja strane sudske odluke, referirajući se na najbolji interes djeteta kao ključnu odrednicu postupka zasnivanja posvojenja.⁴⁷ Prema ZMPP-u, za pretpostavke za zasnivanje i prestanak posvojenja mjerodavno je pravo države čiji su državljani posvojitelj i posvojenik. Pritom ako su državljani različitih država, mjerodavno je kumulativno pravo obiju država čiji su oni državljani. Kumula-

---

D., *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi*, Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 200 i 201; Rešetar, *op. cit.* u bilj. 34, str. 708 – 722.

⁴³ Čl. 188. – 195. i čl. 203. – 207. ObZ-a; vidi i: Rešetar, *op. cit.* u bilj. 34, str. 722 – 752; Jakovac-Lozić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 307 – 314; Hrabar, *op. cit.* u bilj. 42, str. 204 – 207; Hrabar, D.; Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo i matičarstvo*, Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 124 – 127.

⁴⁴ Čl. 186. st. 2. ObZ-a.

⁴⁵ Narodne novine, br. 11/1978, 27/1978, 45/1989, 59/1990, 25/1994, 162/1998.

⁴⁶ Vidi: čl. 139. st. 3. ZBPO-a; Jakovac-Lozić, *op. cit.* u bilj. 2, str. 285 – 287; Alinčić, M.; Bakarić-Abramović, A.; Hrabar, D.; Hlača, N., *Obiteljsko pravo*, Birotehnika, Zagreb, 1994., str. 269 i 270; Alinčić, M.; Bakarić-Mihanović, A., *Porodično pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1980., str. 230; Mladenović, M., *Porodično pravo (Knjiga II)*, Privredna štampa, Beograd, 1981., str. 314 i 315.

⁴⁷ Mjerodavno pravo za zasnivanje posvojenja regulirao je čl. 43. ZMPP-a, nadležnost hrvatskih tijela za zasnivanje posvojenja čl. 52. ZMPP-a, dok je postupak priznanja (i ovrhe) strane sudske odluke reguliran čl. 65. – 73. ZMPP-a.

tivna primjena mjerodavnog prava vrijedi i u slučaju kada posvojitelji posvajaju zajednički. Ako nemaju zajedničko državljanstvo, tada je mjerodavno pravo države zajedničkog uobičajenog boravišta, a ako nemaju ni zajedničko uobičajeno boravište, tada su mjerodavna prava država kojih su državljani. Podredno, u slučaju kada bi primjena bilo kojeg od navedenih prava bila protivna najboljem interesu djeteta, a postoji očita, uska veza posvojitelja ili posvojenika s Republikom Hrvatskom, u tom je slučaju mjerodavno hrvatsko pravo za zasnivanje ili prestanak posvojenja.⁴⁸ Govoreći pak o nadležnosti, u predmetima zasnivanja ili prestanka posvojenja nadležan je sud ili drugo tijelo Republike Hrvatske ako posvojenik ili posvojitelj imaju uobičajeno boravište u Republici Hrvatskoj ili su državljani Republike Hrvatske.⁴⁹

S obzirom na to da u Republici Hrvatskoj ne postoje jedinstvena materijalna pravila koja se odnose na međudržavno posvojenje, u tom slučaju, uz ZMPP, nužna je primjena odredbi ObZ-a, a kako ne postoje ni jedinstvena procesna pravila, podredno se primjenjuju i odredbe Zakona o općem upravnom postupku⁵⁰ (u nastavku: ZOUP). Premda normativna regulacija međudržavnog posvojenja u Republici Hrvatskoj na odgovarajući način štiti prava sudionika u postupku međudržavnog posvojenja, kompleksnosti ovog postupka pridonosi i činjenica da je reguliran kroz više različitih propisa. Ipak, važno je istaknuti i da (povećani) interes hrvatskih državljana za posvojenje u tzv. trećim državama, osobito onima koje nisu stranke HK 1993, upućuje na potrebu sklapanja bilateralnih ugovora s tim državama kojima bi se mogla jamčiti adekvatnija zaštita djeteta, ali i svih sudionika ovog postupka.

4. PRAVNI I DRUŠTVENI OKVIR MEĐUDRŽAVNOG POSVOJENJA U DR KONGU

Pravni okvir za međudržavna posvojenja u DR Kongu predstavlja prije svega UN KPD⁵¹, koji odredbom čl. 21. obvezuje državu poštovati načelo supsidijarnosti, štiti dijete te poštovati standarde koje djeca u DR Kongu uživaju u kontekstu nacionalnog posvojenja. UN KPD ujedno zabranjuje stjecanja mate-

⁴⁸ Čl. 43. st. 1., 2., 3. i 6. ZMPP-a. Hoško navodi da se u slučaju različitih državljanstava radi o potpunoj kumulaciji, dok se odredbom o primjeni hrvatskog prava kao kriterija najboljeg interesa djeteta postiže konkretan materijalnopравни učinak. Hoško, *op. cit.* u bilj. 34, str. 326 i 327.

⁴⁹ Čl. 52. ZMPP-a.

⁵⁰ Narodne novine, br. 47/2009, 110/2021. Vidi: Hoško, *op. cit.* u bilj. 10, str. 110.

⁵¹ DR Kongo država je stranka UN KPD-a od 1990. godine. *Convention on the Rights of the Child*, https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtidg_no=IV-11&chapter=4 (7. ožujka 2023.).

rijalne koristi te podupire sklapanja bilateralnih ili multilateralnih sporazuma o međudržavnim posvojenjima, što također predstavlja obvezu DR Konga. Nadalje, u odnosu na međudržavno posvojenje djece, DR Kongo je država stranka Afričke povelje o pravima i dobrobiti djeteta⁵² koja predviđa zabranu prodaje, trgovine te otmice djece, što se u praksi često povezuje upravo s međudržavnim posvojenjima djece iz nerazvijenih zemalja.⁵³

Prema nacionalnom pravu DR Konga, Obiteljski zakon⁵⁴ propisuje da je posvojenje općenito moguće samo iz opravdanih razloga, ako rezultira prednostima za posvojenika. Međudržavno je posvojenje moguće ako su ispitane mogućnosti posvojenja djeteta u DR Kongu, ako su pristanci na posvojenje dani bez plaćanja ili koje druge vrste naknada, ako je djetetovo mišljenje uzeto u obzir, odnosno ako je dijete dalo pristanak na posvojenje. Posvojenje u DR Kongu podliježe društvenom ispitivanju⁵⁵, pri čemu se dijete iz DR Konga može posvojiti u drugu državu samo ako u vrijeme donošenja odluke o posvojenju o tome postoji međunarodna konvencija.⁵⁶ Učinak društvenog ispitivanja posvojenja, kao i dodatno uvjetovanje postojanja međunarodne konvencije u vrijeme donošenja odluke, može se tumačiti i kao dodatni oblik provjere opravdanosti posvojenja te sprječavanja neželjenih nezakonitih radnji. U kontekstu

⁵² Organization of African Unity, CAB/LEG/153/Rev.2 (izvorni naziv: African Charter on the Rights and Welfare of the Child); *List of countries which have signed, ratified/acceded to the African Charter on the Rights and Welfare of the Child*, https://au.int/sites/default/files/treaties/36804-sl-AFRICAN_CHARTER_ON_THE_RIGHTS_AND_WELFARE_OF_THE_CHILD.pdf, (6. ožujka 2023.).

⁵³ Čl. 29. Afričke povelje o pravima i dobrobiti djeteta.

⁵⁴ Code de la Famille de la République Démocratique du Congo, Loi N° 87-010 du 1 août 1987 (Obiteljski zakon Demokratske Republike Konga, zakon br. 87-010 od 1. kolovoza 1987.).

⁵⁵ Čl. 651. Obiteljskog zakona DR Konga (izvorno: L'adoption ne peut avoir lieu que s'il y a de justes motifs et si elle présente des avantages pour l'adopté. / L'adoption d'un enfant congolais par un étranger n'a lieu que si les autorités congolaises compétentes: *i*) Constatent, après avoir dument examiné les conditions de placement de l'enfant en République Démocratique du Congo, que l'adoption répond à l'intérêt supérieur de l'enfant; *ii*) Se sont assurées que; *iii*) le consentement n'est obtenu moyennant paiement ou contrepartie d'aucune sorte et qu'il n'a pas été retiré; *iv*) les souhaits et avis de l'enfant sont pris en considération selon son âge et niveau de maturité; *v*) le consentement de l'enfant à l'adoption, lorsqu'il est requis, est donné librement, dans les formes légales requises, et ce consentement est donné ou constaté par écrit. / Toute adoption est soumise à une enquête sociale préalable.).

⁵⁶ Čl. 653.bis Obiteljskog zakona DR Konga (izvorno: L'adoption internationale d'un enfant congolais ne peut être autorisée qu'à destination de l'Etat avec lequel la République Démocratique du Congo est liée par une Convention internationale en matière d'adoption au moment de la décision judiciaire.).

međudržavnog posvojenja, radilo bi se o svojevrsnoj nadogradnji načela supsidijarnosti.⁵⁷ U odnosu na mjerodavno pravo za posvojenje, u kongoanskom zakonodavstvu postoji svojevrsna pravna praznina. Naime, Obiteljski zakon DR Konga člankom 915. regulirao je pravila o sukobu zakona, a koja su se pozivala na odredbe nekadašnjega Građanskog zakonika. Izmjenama Obiteljskog zakona DR Konga 2016. godine ukinut je članak 915.⁵⁸ pa su samim time suspendirana i pravila o rješavanju sukoba zakona. Drugim riječima, ne postoje kolizijska pravila, što bi značilo da se primjenjuju opća načela međunarodnog privatnog prava.⁵⁹

Godine 2013. DR Kongo bio je jedna od sedam najčešćih država podrijetla djece u međudržavnim posvojenjima⁶⁰, zbog čega kongoansko obiteljsko zakonodavstvo u posebnoj odredbi regulira posvojenje u izvanrednim situacijama. Naime, u doba oružanog sukoba, nakon njega ili u kojoj drugoj hitnoj situaciji, djeca koja su odvojena od roditelja ili su bez pratnje mogu biti posvojena uz poštovanje sljedećih uvjeta: da je dijete bilo smješteno u specijaliziranu ustanovu u DR Kongu najmanje godinu dana te, ovisno o mišljenju ministra pravosuđa i izvješćima, da su uloženi naporu u potrazi za roditeljima neuspješni, da ne postoje nikakve obiteljske ili društvene veze djeteta unutar zajednice te da ne postoji mogućnost smještaja djeteta u neki oblik alternativne skrbi u obitelji u DR Kongu.⁶¹ Obiteljsko zakonodavstvo DR Konga također propisuje i obvezu

⁵⁷ O društvenom ispitivanju, odnosno društvenoj slici posvojenja, vidi: *Committee on the Investigation of Intercountry Adoption, Report*, str. 3, dostupno na: <https://danish-korean.dk/onewebmedia/Appendix%201%20-%20COIA-netherlands-intercountry-adoption-ENG-translation-report.pdf> (5. travnja 2023.).

⁵⁸ Zakon br. 16/008 od 15. srpnja 2016. (Loi n° 16/008 du 15 juillet 2016).

⁵⁹ Više o tome vidi: Kumbu Ki Ngimbi, J.-M.; Monsenepwo, J., *Problèmes actuels en droit international privé congolais liés à l'abrogation de l'article 915 de la loi 87-010*, Recht in Afrika, vol. 21, br. 1, 2018., str. 52 – 72.

⁶⁰ Selman, P., *Global Trends in Intercountry Adoption: 2003-2013*, u: Ballard, R. L.; Godno, N. H.; Cochran, R. F.; Milbrandt, J. A. (ur.), *The Intercountry Adoption Debate: Dialogues Across Disciplines*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2015., str. 18. O broju međudržavnih posvojenja u DR Kongu vidi i: Selman, P., *The rise and fall of intercountry adoption 1995-2019*, u: Lowe, N.; Fenton-Glynn, C. (ur.), *Research Handbook on Adoption Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2023., str. 337.

⁶¹ Čl. 651.bis Obiteljskog zakona DR Konga (izvorno: En période de conflit ou post-conflit, ou dans les situations quelconques d'urgence, les enfants séparés ou non accompagnés ne peuvent faire l'objet d'une requête en adoption qu'après avoir été hébergés dans un établissement spécialisé en République Démocratique du Congo pendant au moins une année, moyennant avis du ministre de la justice, délibéré en Conseil des ministres et des procès-verbaux d'enquête retraçant: i) les efforts fournis pour retrouver les parents de l'enfant et qui se sont avérés sans succès; ii) le parcours

davanja pristanka na posvojenje od strane bioloških roditelja.⁶²

UNICEF-ova i niz drugih istraživanja provedenih u posljednjem desetljeću pokazala su da se u pozadini međudržavnih posvojenja u nizu država afričkog kontinenta, uključujući i DR Kongo, kriju krivotvoreni podatci o djeci smještenoj u institucije i njihovim roditeljima, što je te države prisililo na uvođenje moratorija na međudržavna posvojenja.⁶³ Uz proglašenje moratorija na međudržavna posvojenja 2016. godine⁶⁴, glavni rizik glede međudržavnih posvojenja iz DR Konga proizlazi iz činjenice da ta država nije stranka HK 1993. U prilog riziku od nezakonitog posvojenja djece iz DR Konga govore i mnogobrojni drugi problemi s kojima se ta država bori, prije svega siromaštvo, izostanak učinkovitog sustava socijalne skrbi kojim bi se omogućilo očuvanje biološke obitelji te odgovarajuća skrb o djeci izvan obitelji.⁶⁵ Nadalje, kao sistemski problemi vezani uz sirotišta iz kojih se često posvajaju djeca u literaturi se navode prodaja djece, ranjivost djece zbog izostanka pristupa obrazovanju, zdravstvu i drugim socijalnim servisima. Ovakvo društveno okruženje idealno je za smještaj djece u institucije, nakon što se roditeljima obećaju bolji zdravstveni i obrazovni uvjeti za dijete. Alternativna skrb o djeci u institucijama se slabo nadzire zbog nedostatnog pravnog okvira. Napokon, jasno je evidentirana veza između korupcije u javnim službama koje izdaju lažne dokumente o statusu djece kao i pasivnost u provođenju nadzora nad alternativnom skrbi o djeci te ostalim postupcima vezanima uz institucionalizaciju djece.⁶⁶ Ključno je za ocjenu me-

---

de l'enfant, du site de recueillement à l'établissement d'hébergement; *iii*) l'absence de tout lien de parenté ou social de l'enfant au sein de la communauté; *iv*) l'absence de toute offre de prise en charge alternative dans les familles congolaises en République Démocratique du Congo.).

⁶² Čl. 662. Obiteljskog zakona DR Konga (izvorno: Le père et la mère de l'adopté mineur doivent tous deux consentir à l'adoption. / Si l'un des parents est décédé, se trouve dans l'impossibilité de manifester sa volonté, n'a aucune demeure connue ou s'il est déchu de l'autorité parentale, le consentement sera donné conjointement par l'autre époux et un membre de la famille de son conjoint désigné par le Tribunal pour enfants, sur proposition du conseil de famille. / Lorsque la filiation d'un mineur n'est établie qu'à l'égard de l'un de ses auteurs, celui-ci consent seul à l'adoption.).

⁶³ Van Doore, *op. cit.* u bilj. 15, str. 207. Više o tome vidi *supra* 2.

⁶⁴ Čl. 923.bis Loi N° 16/008 du 15 Juillet 2016 Modifiant et Completant la Loi N° 87-010 du 1er Aout 1987 Portant – Code de la Famille (u izvornom obliku: En entendant les mesures d'exécution prévues à l'article 691 bis et la création de l'organisme public chargé des adoptions prévu à l'article 652 de la présente loi, l'examen de nouveaux dossiers d'adoption internationale des enfants congolais est suspendu.). Vidi i: Cantwell, *op. cit.* u bilj. 26, str. 36.

⁶⁵ Bartholet, *op. cit.* u bilj. 10, str. 93.

⁶⁶ Van Doore, *op. cit.* u bilj. 15, str. 204 – 208.

đudržavnog posvojenja djece iz DR Konga da odredbe kongoanskog obiteljskog zakonodavstva koje se odnose na međudržavno posvojenje ne bi smjele biti u primjeni nakon što je proglašen moratorij na ovaj oblik posvojenja. Međutim, očito je kako državne institucije u DR Kongu ne funkcioniraju u skladu s načelom vladavine prava, jer su se posvojenja djece iz DR Konga nastavila i nakon proglašenja moratorija. U svakom slučaju, problem posvojenja djece iz DR Konga unatoč moratoriju može se povezati sa siromaštvom kao temeljnim društvenim problemom DR Konga koji potiče korupciju i druge nezakonite radnje na štetu djece.

5. OTVORENA PITANJA U VEZI S MEĐUDRŽAVNIM POSVOJENJEM U HRVATSKOM PRAVNOM SUSTAVU

Slučaj posvojenja djece iz DR Konga od strane hrvatskih državljana, odnosno priznanje stranih sudskih odluka o posvojenju pred hrvatskim sudovima, otvorio je niz pitanja u vezi s međudržavnim posvojenjima u Republici Hrvatskoj. Naime, premda su međudržavna posvojenja iz DR Konga zabranjena još od 2016. godine, ni jedno nadležno tijelo Republike Hrvatske, prije svega ministarstvo vanjskih poslova ili ministarstvo nadležno za poslove socijalne skrbi, nije pružilo građanima i sudovima odgovarajuću obavijest o tome, kao što je to praksa u drugim državama⁶⁷, dovodeći tako potencijalne posvojitelje u pravnu nesigurnost. Osim toga, postojeće zakonske odredbe nejasno reguliraju postupak međudržavnih posvojenja kada je riječ o državi koja nije stranka HK 1993.⁶⁸ Stoga, referirajući se na slučaj posvojenja od strane hrvatskih državljana iz DR Konga, ističu se sljedeća pitanja:

- a) koje su pretpostavke i učinci zasnivanja, a koji priznanja strane sudske odluke o posvojenju,
- b) je li pravno uređenje priznanja strane sudske odluke o posvojenju u Republici Hrvatskoj u skladu s minimalnim standardima koje postavlja HK 1993,

⁶⁷ Tako npr. Sjedinjene Američke Države i Francuska putem službenih mrežnih stranica obavještavaju svoje građane o suspenziji međudržavnih posvojenja iz DR Konga. *Intercountry Adoption*, <https://travel.state.gov/content/travel/en/Intercountry-Adoption/Intercountry-Adoption-Country-Information/CongotheDemocraticRepublicofthe.html> (7. ožujka 2023.); *Congo (République Démocratique)*, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/adopter-a-l-etranger/le-processus-de-l-adoption-internationale/le-choix-du-pays-d-origine/autres-pays-64611/article/congo-republique-democratique> (7. ožujka 2023.).

⁶⁸ *Zaključci 38., tematske sjednice Odbora za obitelj, mlade i sport o posvajanju djece iz inozemstva*, <https://www.sabor.hr/radna-tijela/odbori-i-povjerenstva/zakljucici-38-tematske-sjednice-odbora-za-obiljelj-mlade-i-sport-o> (7. ožujka 2023.).

- c) koje su mogućnosti sankcioniranja međudržavnih posvojenja zasnovanih/priznatih protivno pravnim propisima,
- d) pitanje državljanstva (nezakonito) posvojenog djeteta te
- e) pravo djeteta na pristup informacijama o posvojenju.

U odgovorima na ova pitanja, autori se fokusiraju na međudržavna posvojenja djece iz država koje nisu stranke HK 1993, a u koje se ubraja i DR Kongo.

5.1. Zasnivanje međudržavnog posvojenja i priznanje strane sudske odluke o posvojenju u Republici Hrvatskoj

Zasnovati posvojenje znači da su ispunjene sve pretpostavke za nastanak pravnog odnosa roditelja i djeteta.⁶⁹ Time je zadovoljena dvostruka društvena svrha posvojenja – s jedne je strane djetetu osigurana obitelj, dok s druge strane nastaje (trajni) pravni odnos između roditelja i djeteta, samim time i posvojitelji dobivaju mogućnost osnivanja obitelji.⁷⁰ Prema hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu, posvojenje je zasnovano, odnosno proizvodi pravne učinke kada odluka nadležnog Hrvatskog zavoda za socijalni rad postane pravomoćna.⁷¹ Međutim, kada je riječ o međudržavnom posvojenju, uz norme nacionalnog obiteljskog zakonodavstva primjenjuju se i pravila međunarodnog privatnog prava. Međudržavno posvojenje u pravilu se može realizirati na dva načina: a) zasnivanjem međudržavnog posvojenja u državi podrijetla djeteta ili b) priznanjem strane sudske odluke o međudržavnom posvojenju u državi primateljici. U kontekstu slučaja posvojenja djece iz DR Konga od strane hrvatskih državljana bila je riječ o priznanju strane sudske odluke o posvojenju zasnovanom u DR Kongu. Stoga se autori fokusiraju na institut priznanja strane sudske odluke o posvojenju na temelju hrvatskog prava i pred hrvatskim sudom.

Kada se priznaje odluka o posvojenju, to znači da je određeni pravni odnos nastao unutar drugog pravnog poretka te je isti potrebno priznati u drugom pravnom poretku kako bi mogao proizvoditi pravne učinke, odnosno kako bi

⁶⁹ Prema čl. 180. st. 1. ObZ-a, posvojenje predstavlja trajni (neraskidiv) odnos posvojitelja i djeteta.

⁷⁰ Jakovac-Lozić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 278 – 280; Rešetar, *op. cit.* u bilj. 34, str. 699 i 700; Hoško, *op. cit.* u bilj. 10, str. 44 i 45; Jakovac-Lozić, D., *Posvojenje*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2000., str. 34. Vidi i: Lüderitz, A., *Familienrecht (27. Auflage)*, Verlag C. H. Beck, München, 1999., str. 418.

⁷¹ Čl. 214. st. 2. ObZ-a. U skladu sa Zakonom o socijalnoj skrbi, Narodne novine, br. 18/2022, 46/2022, 119/2022, od 1. siječnja 2023. centri za socijalnu skrb postali su područni uredi Hrvatskog zavoda za socijalni rad.

ona bila izjednačena s domaćim odlukama.⁷² Odluka o priznanju strane sudske odluke deklaratorne je naravi jer strana odluka proizvodi pravne učinke od trenutka njezina donošenja, a ne od trenutka donošenja rješenja o priznanju.^{73 74} Priznanje posvojenja odnosi se na pozitivni te negativni aspekt odluke o zasnivanju posvojenja – priznaje se pravni odnos roditelj – dijete (posvojitelj/i – posvojenik) te roditeljska odgovornost u odnosu na dijete⁷⁵, dok u se negativnom smislu priznanjem strane sudske odluke priznaje prestanak ranijeg pravnog odnosa roditelj – dijete (biološki roditelji – posvojenik).⁷⁶ Samim time norme obiteljskog prava primjenjuju se na zasnivanje posvojenja, dok su norme međunarodnog privatnog prava svojevrsni mehanizam koji omogućava “prijenos” pravnih učinaka odluke u drugi pravni sustav.⁷⁷ Priznanje strane sudske odluke u literaturi se tumači kao poštovanje pravnog poretka druge države, zbog čega se priznaju odluke svih država, neovisno o njihove stupnju razvijenosti ili pravnom uređenju.⁷⁸ Međutim ilegalne radnje vezane uz međudržavna posvojenja koje se odnose primjerice na neopravdano “razaranje” biološke obitelji mogu biti dostatan razlog za odbijanje priznanja strane odluke.⁷⁹

⁷² Varadi, T.; Gašo, K.; Bordaš, B.; Pavić, V., *Međunarodno privatno pravo (dvadeset prvo izdanje)*, Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Beograd, 2022., str. 532. O definiciji priznanja strane sudske odluke vidi i: Bruner Bala, E., *Usvojenje u međunarodnom privatnom pravu, sa posebnim osvrtom na priznanje i izvršenje inostranih odluka (doktorska disertacija)*, Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Novi Sad, 1990., str. 120.

⁷³ Dika, M.; Knežević, G.; Stojanović, S., *Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu*, Nomos, Beograd, 1991., str. 277; Vukoslavčević, B., *Uporedni prikaz postupka priznanja stranih odluka u pravu Crne Gore, Republike Srbije i Sjedinjenih Američkih Država*, Strani pravni život, vol. 55, br. 1, 2011., str. 277; Hoško, *op. cit.* u bilj. 10, str. 297.

⁷⁴ Međutim, u slučaju kada bi se radilo o priznanju međudržavnog posvojenja iz države koja poznaje nepotpuno posvojenje u državi koja poznaje potpuno posvojenje, tada bi odluka o priznanju strane odluke o posvojenju bila konstitutivnog karaktera. Bruner Bala, *op. cit.* u bilj. 72, str. 135.

⁷⁵ Priznanje pravnog odnosa roditelj – dijete te roditeljske odgovornosti međusobno koincidira. Pravni odnos roditelj – dijete, kao minimum, podrazumijeva roditeljsku odgovornost. Ipak, pravni odnos roditelj – dijete može implicirati i druge učinke, što ovisi o mjerodavnom pravu. Explanatory Report, t. 444.

⁷⁶ Čl. 26. st. 1. HK 1993.

⁷⁷ Radilo bi se o integraciji strane odluke u nacionalni pravni sustav. Dika *et al.*, *op. cit.* u bilj. 73, str. 276.

⁷⁸ Vuković, Đ.; Kunštek, E., *Međunarodno građansko postupovno pravo*, Zgombić & Partneri, Zagreb, 2005., str. 429.

⁷⁹ Seymore, M. L., *International Adoption & International Comity: When Is Adoption Repugnant*, Texas Weleyan Law Review, vol. 10, br. 3, 2004., str. 400.

ZMPP ne propisuje poseban postupak priznanja strane sudske odluke o posvojenju, kao što ga nije propisivao ni prethodni Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima⁸⁰ (u nastavku: ZRSZ). Stoga se na priznanje strane sudske odluke o posvojenju primjenjuju opće odredbe o priznanju (i ovrsi) stranih sudskih odluka.⁸¹ Da bi se strana odluka priznala u hrvatskom pravnom sustavu, potrebno je uz prijedlog za priznanje odluke podnijeti dokaz o pravomoćnosti odluke.⁸² Sud odbija priznanje strane sudske odluke ako bi njezino priznanje bilo očito protivno javnom poretku Republike Hrvatske.⁸³ Javni poredak institut je međunarodnog privatnog prava kojim se domaći pravni poredak štiti od neželjenih učinaka strane odluke, odnosno stranog prava. Drugim riječima, njime se štite temeljna, najvrjednija načela sveg pravnog sustava uključujući temeljna ljudska prava i slobode⁸⁴, koja su usko povezana s postupkom posvojenja. Javni poredak obuhvaća i načelo najboljeg interesa djeteta kojim ono postaje subjekt prava koje mu omogućava da aktivno sudjeluje u svim postupcima u kojima se odlučuje o njegovim pravima i interesima.⁸⁵ Osim u slučaju suprotnosti s javnim poretom, sud odbija priznanje strane sudske odluke ako se u povodu prigovora stranke protiv koje se traži priznanje utvrdi da je u postupku u kojem je odluka donesena bilo povrijeđeno pravo te stranke na sudjelovanje, ako postoji isključiva nadležnost suda ili drugog tijela u Republici Hrvatskoj te ako u istoj stvari i među istim strankama postoji pravomoćna presuda suda u Republici Hrvatskoj ili odluka stranog suda koja je prije postala pravomoćna.⁸⁶ Prethodno važeći ZRSZ također je kao razloge za odbijanje priznanja strane sudske odluke predviđao među ostalim

⁸⁰ Narodne novine, br. 53/1991, 88/2001.

⁸¹ Čl. 65. – 73. ZMPP-a.

⁸² Čl. 67. st. 1. ZMPP-a.

⁸³ Čl. 71. ZMPP-a. Tako se kao razlozi za odbijanje priznanja stranih odluka o posvojenju u Njemačkoj navode sklapanje ugovora o posvojenju, slučajevi kada biološki roditelji ili dijete nisu sudjelovali u postupku, kada nije provedena procjena podobnosti i prikladnosti za posvojenje i slično. *Short questionnaire – Germany*, <https://assets.hcch.net/docs/5637f87e-f650-4538-8f01-7e2198b8a1fc.pdf> (20. ožujka 2023.).

⁸⁴ Hoško, *op. cit.* u bilj. 10, str. 257, 261 i 263.

⁸⁵ Medić, I., *Najbolji interes djeteta u europskim prekograničnim predmetima*, u: Župan, M. (ur.), *Prekogranično kretanje djece u Europskoj uniji*, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2019., str. 11.

⁸⁶ Čl. 68., čl. 69. st. 1. i čl. 70. st. 1. ZMPP-a. U odnosu na procesne nepravilnosti, na njihovo postojanje upozorava stranka ako je u stranom postupku tu nepravilnost pobijala pravnim lijekovima, pri čemu se mora raditi o bitnim nepravilnostima koje su utjecale na donošenje odluke. U protivnom bi se smatralo da je suglasna s nepravilnostima, što znači i da je djelovanje nadležnih tijela u tom smislu ograničeno. Vuković, Kunštek, *op. cit.* u bilj. 78, str. 450. i 452.

suprotnost javnom poretku (odnosno Ustavu Republike Hrvatske), prigovor osobe protiv koje je donesena odluka ako se utvrdi da nije mogla sudjelovati u postupku zbog nepravilnosti, a dodatno se navodilo i nepostojanje uzajamnosti.⁸⁷ U odnosu na ZRSZ kojim je uzajamnost bila određena kao jedna od pretpostavki za priznanje strane sudske odluke⁸⁸, važeći ZMPP ne zahtijeva tu pretpostavku. Općenito, suvremena stajališta zagovaraju ukidanje uzajamnosti, navodeći kako je to u kontekstu posvojenja protivno interesima djeteta⁸⁹, premda neka zakonodavstva i dalje zadržavaju tu pretpostavku.⁹⁰

U svjetlu događaja vezanih uz slučaj međudržavnog posvojenja hrvatskih državljana iz DR Konga, hrvatski zakonodavac izvršio je dopune odredbi ZMPP-a koje se odnose na priznanje strane sudske odluke o posvojenju iz država koje nisu stranke HK 1993 (ili drugog međunarodnog ugovora kojim se uređuje međudržavno posvojenje).⁹¹ Naime, određeno je da se uz prijedlog za priznanje te dokaz o pravomoćnosti strane odluke prilaže i dokaz o legalizaciji strane odluke.⁹² Postupak legalizacije stranih isprava reguliran je Zakonom o legalizaciji isprava u međunarodnom prometu⁹³ (u nastavku: ZLIMP). Legalizacija strane isprave definira se kao potvrda njezine autentičnosti, pri čemu u hrvatskom zakonodavstvu legalizacija strane isprave označava potvrdu vjerodostojnosti potpisa osobe na ispravi te otisnutog pečata⁹⁴, dok samu ovjeru obavlja ministarstvo nadležno za vanjske poslove ili diplomatsko/konzularno predstavništvo Republike Hrvatske u inozemstvu. Pritom je važno istaknuti kako je i do sada sud imao mogućnost provjere svake strane isprave ako bi posumnjao u njezinu vjerodostojnost (npr. u slučaju krivotvorenja).⁹⁵ Dopunama ZMPP-a, koji je u odnosu na priznanje strane sudske odluke *lex generalis*, legalizacija strane odluke o posvojenju postaje obveza, a ne mogućnost. U kontekstu priznanja strane odluke o posvojenju se dodatno ističe i obveza suradnje suda i ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi. Tako ministarstvo nadležno

⁸⁷ Čl. 88., 91. i 92. ZRSZ-a.

⁸⁸ Čl. 92. st. 1. ZRSZ-a.

⁸⁹ Hoško, T., *Priznanje stranih sudskih odluka o posvojenju*, u: Sikirić, H. et al. (ur.), *Zbornik radova Zagrebačko-skopskog kolokvija*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2015., str. 101.

⁹⁰ Tako npr. slovensko zakonodavstvo navodi uzajamnost kao opću pretpostavku priznanja stranih sudskih odluka. Čl. 101. Zakona o mednarodnem zasebnem pravu in postopku, Uradni list RS, br. 56/1999, 45/2008, 31/2021.

⁹¹ Zakon o dopunama Zakona o međunarodnom privatnom pravu, Narodne novine, br. 67/2023.

⁹² Čl. 71.a st. 1. ZMPP-a.

⁹³ Službeni list SFRJ, br. 6/1973, Narodne novine, br. 53/1991.

⁹⁴ Čl. 2. ZLIMP-a; Vuković, Kunštek, *op. cit.* u bilj. 78, str. 203.

⁹⁵ Čl. 3. st. 1. i čl. 4. ZLIMP-a.

za poslove socijalne skrbi po zahtjevu suda dostavlja podatak o upisu u Registar potencijalnih posvojitelja u Republici Hrvatskoj (ako je posvojitelj imao tu obvezu u trenutku zasnivanja posvojenja). S druge je strane obveza suda dostaviti odluku o priznanju strane sudske odluke o posvojenju ministarstvu nadležnom za poslove socijalne skrbi i Hrvatskom zavodu za socijalni rad radi upisa u odgovarajuću evidenciju.⁹⁶

Međudržavno posvojenje iz država stranaka HK 1993 znatno je sigurnije budući da uključuje suradnju središnjih tijela⁹⁷, dok priznanje odluke automatski djeluje u svim državama strankama⁹⁸ što pridonosi i pravnoj sigurnosti budući da je pravni odnos roditelj – dijete u tom slučaju priznat u svim državama strankama HK 1993.⁹⁹ Iako učinci strane sudske odluke o posvojenju iz države stranke HK 1993 nastupaju automatizmom izdavanjem potvrde od strane središnjih tijela, pa samim time nema ni postupka radi priznanja kako to uobičajeno biva, država primateljica ipak može provjeriti valjanost potvrde te odbiti priznanje odluke ako bi ona bila u očitoj suprotnosti s javnim poretkom države priznanja te odredbama sklopljenog (bilateralnog) ugovora.¹⁰⁰

⁹⁶ Čl. 71.a st. 2. i 3. ZMPP-a.

⁹⁷ Vidi više: Hoško, *op. cit.* u bilj. 10, str. 168 – 173. Središnja tijela provode cjelokupni postupak zasnivanja posvojenja prema HK 1993, a čija je uloga međusobno surađivati te osigurati potrebne informacije u vezi s posvojenjem. Osim toga, središnja tijela djeluju neprofitno i etički te su nadzirani od strane države. Vidi: čl. 6. – 13. HK 1993.

⁹⁸ Čl. 23. st. 1. HK 1993. Rijetko, ali ipak je moguće odbijanje priznanja odluke o posvojenju iz druge države stranke HK 1993 ako se odluka temeljila na povredi temeljnih ljudskih prava biološke obitelji, odnosno ako bi priznanje bilo protivno javnom poretku i u najboljem interesu djeteta. Hague Conference on Private International Law, *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention: Guide to Good Practice (Guide No. 1)*, Jordan Publishing Limited, Bristol, 2008., str. 116. Dostupno na: <https://assets.hcch.net/docs/bb168262-1696-4e7f-acf3-fbbd85504af6.pdf> (15. ožujka 2023.).

⁹⁹ Martínez-Mora, *op. cit.* u bilj. 3, str. 355.

¹⁰⁰ Explanatory Report, t. 402.; Hoško, *op. cit.* u bilj. 89, str. 103 i 104; Hague Conference on Private International Law, *Accreditation and Adoption Accredited Bodies: Guide to Good Practice (Guide No. 2)*, Jordan Publishing Limited, Bristol, 2012., str. 111. Dostupno na: <https://assets.hcch.net/docs/7ea29e33-b8e6-49de-8d3b-89864d72584f.pdf> (18. ožujka 2023.). Čl. 24. HK 1993 ističe mogućnost odbijanja priznanja odluke o posvojenju u državi ugovornici samo ako je posvojenje očigledno u suprotnosti s javnim poretkom, vodeći računa o najboljem interesu djeteta. Pritom se ne zahtijeva kumulativna primjena obiju osnova, već se podrazumijeva restriktivno tumačenje javnog poretka, koji se odnosi na temeljna načela države priznanja (pa samim time, i najbolji interes djeteta). Vidi: Explanatory Report, t. 426.

HK 1993 propisuje ovlasti države primateljice provjeriti valjanost potvrde središnjeg tijela o zasnovanom posvojenju u drugoj državi potpisnici HK 1993, kao i odbijanje priznanja strane sudske odluke o posvojenju u slučaju suprotnosti s domaćim javnim poretkom. To znači da su hrvatski sudovi to više u postupcima priznanja stranih sudskih odluka o posvojenju djece iz država koje nisu potpisnice HK 1993 trebali izbjeći formalizam. Upravo okolnost izostanka prihvaćanja suvremenih standarda međudržavnog posvojenja prema HK 1993 u državama poput DR Konga morala je izazvati dodatan oprez hrvatskih sudova kao i preispitivanje strane sudske odluke o posvojenju u kontekstu javnog poretka Republike Hrvatske. Dopune ZMPP-a u području priznanja stranih sudskih odluka o posvojenju prvi su korak prema zaštiti minimalnih međunarodnih standarda koji se predstavljaju u nastavku.

5.2. Minimalni standardi za zasnivanje međudržavnog posvojenja i priznanje strane sudske odluke o posvojenju

Neovisno o tome je li riječ o međudržavnom posvojenju ili priznanju sudskih odluka o posvojenju između država članica HK 1993 ili jedna od država nije stranka HK 1993, preporučuje se da država koja je stranka HK 1993, barem iz moralnih razloga, primijeni minimalne standarde za međudržavna posvojenja, odnosno za priznanje stranih sudskih odluka o posvojenju i u odnosu na države koje nisu stranke HK 1993.¹⁰¹ Minimalni standardi odnose se na načelo supsidijarnosti, načelo najboljeg interesa djeteta te načelo participacije djeteta i roditelja u postupcima posvojenja, što je u nadležnosti države djetetova podrijetla.¹⁰² Načelom supsidijarnosti međudržavno posvojenje označava se kao krajnje primjenjiva opcija. Prema tome, ako je dijete lišeno obiteljskog okruženja, dužnost je države poduzeti odgovarajuće mjere radi ponovnog spajanja obitelji, a ako to ne bi bilo moguće, kao ni smještaj djeteta u odgovarajući oblik alternativne skrbi u državi podrijetla, tek tada se kao mogućnost razmatra međudržavno posvojenje.¹⁰³ Riječ je o načelu kojim se stvara hijerarhija preferencija zaštite djeteta, kako u općoj klasifikaciji tako i u odnosu na svako pojedinačno dijete. Samim time međudržavno posvojenje može biti zakonito, ali njime bi se prekršili temeljni standardi ako bi bila moguća i dostupna druga intervencija u zaštiti djeteta, kojoj se u danom trenutku daje prednost u odno-

¹⁰¹ O tome vidi: Cantwell, *op. cit.* u bilj. 26, str. 70; The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention: Guide to Good Practice (Guide No. 1), *op. cit.* u bilj. 98, str. 134 i 135.

¹⁰² Čl. 4. HK 1993.; Explanatory Report, t. 105. i 124

¹⁰³ O'Halloran, *op. cit.* u bilj. 19, str. 967; Hoško, *op. cit.* u bilj. 10, str. 73 i 74; Hoško, *op. cit.* u bilj. 34, str. 320 i 321.

su na međudržavno posvojenje.¹⁰⁴ Načelo najboljeg interesa djeteta predstavlja *condicio sine qua non* svakog postupka u kojem se odlučuje o pravima i interesima djeteta. U kontekstu posvojenja, ovo načelo sprječava pristup prema kojem bi posvojenje bilo (isključivo) najbolje rješenje za dijete u slučaju kada roditelji nemaju mogućnost ili nisu voljni brinuti o njemu.¹⁰⁵ Nastavno na supsidijarnost, riječ je o krajnjoj mogućnosti, što ujedno upućuje i na nemogućnost diskrecijskog postupanja države u vezi s najboljim interesom djeteta, kojem uvijek treba dati prednost vodeći računa i o specifičnostima svakog pojedinog slučaja.¹⁰⁶ Govoreći o odnosu načela supsidijarnosti i načela najboljeg interesa, oni mogu funkcionirati neovisno, pri čemu se u slučaju proturječnosti prednost uvijek daje najboljem interesu djeteta ili je pak supsidijarnost procesno načelo koje slijedi najbolji interes djeteta.¹⁰⁷ Važan aspekt postupka zasnivanja posvojenja odnosi se i na sudjelovanje djeteta i roditelja u postupku. Pravo djeteta na sudjelovanje u postupku proizlazi iz čl. 12. UN KPD-a prema kojemu djetetove želje i mišljenja moraju biti uvaženi, u skladu s njegovom dobi i zrelosti.¹⁰⁸ Nastavno na navedeno, HK 1993 određuje tek smjernice prema kojima nadležna tijela države moraju djetetu osigurati mogućnost izražavanja mišljenja¹⁰⁹ pa je dužnost zakonodavaca omogućiti konkretnu primjenu toga prava. U odnosu na biološke roditelje djeteta, sudjelovanje u postupku ogleđa se u mogućnosti davanja pristanka na posvojenje koji mora biti dan slobodno, bez prisile, plaćanja ili drugih naknada te pred nadležnim tijelom.¹¹⁰

S druge pak strane nadležna tijela države primateljice, u konkretnom slučaju hrvatska tijela, moraju utvrditi podobnost i prikladnost potencijalnih posvojitelja za posvojenje, da su savjetovani u mjeri u kojoj je to potrebno te da dijete

¹⁰⁴ Smolin, D. M., *The legal mandate for ending the modern era of intercountry adoption*, u: Lowe, N.; Fenton-Glynn, C. (ur.), *Research Handbook on Adoption Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2023., str. 393 i 394. O načelu supsidijarnosti vidi i: Brakman, S.-V., *Defending intercountry adoption: an ethical analysis of the best interests of children and subsidiarity*, u: Lowe, N.; Fenton-Glynn, C. (ur.), *Research Handbook on Adoption Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2023., str. 370 – 379.

¹⁰⁵ Vité, Boéchat, *op. cit.* u bilj. 34, str. 25.

¹⁰⁶ Medić, *op. cit.* u bilj. 85, str. 13.

¹⁰⁷ Brakman, *op. cit.* u bilj. 104, str. 368.

¹⁰⁸ Time dijete postaje aktivni subjekt prava koji uživa temeljna ljudska prava. *Article 12: Respect for the views of the child*, u: Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child (fully revised third edition), United Nations Children's Fund, Geneva, 2007., str. 149 i 150.

¹⁰⁹ Fenton-Glynn, *op. cit.* u bilj. 1, str. 119 i 120.

¹¹⁰ O tome vidi: *ibid.*, str. 83 – 103.

ima ili će dobiti dozvolu za ulazak i trajni boravak.¹¹¹ Podobnost za posvojenje označava postojanje pravnih pretpostavki za posvojenja na strani potencijalnih posvojitelja, dok se prikladnost odnosi na fizičke, psihičke i socijalne pretpostavke koje potencijalni posvojitelji moraju imati u odnosu na potrebe i osobine djeteta.¹¹² Utvrđivanje prikladnosti i podobnosti za posvojenje temelj je upisa u Registar potencijalnih posvojitelja¹¹³ kao pretpostavke za provođenje postupka zasnivanja posvojenja. Prema hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu, (stručno) savjetovanje potencijalnih posvojitelja slijedi nakon utvrđivanja svih pravnih pretpostavki za posvojenje. Savjetovanje tako uključuje upoznavanje sa značenjem i postupkom posvojenja, razvojnim potrebama djeteta, razvojnim periodima posvojenja, formiranjem djetetova identiteta, razvojem odnosa posvojitelja i djeteta, važnošću djetetova podrijetla i odnosa s biološkim roditeljima te drugo, u ukupnom trajanju od 40 sati.¹¹⁴ Ujedno je svrha savjetovanja roditelja upozoriti na djetetovo pravo da zna svoje podrijetlo te da bude upoznato s činjenicom da je posvojeno, najkasnije do sedme godine života ili odmah nakon posvojenja ako je riječ o djetetu starije dobi.¹¹⁵ Savjetovanje potencijalnih posvojitelja važno je jer se na taj način vrši priprema na suočavanje s mogućim problemima u vezi posvojenja, od strane stručne osobe.¹¹⁶ Međudržavno posvojenje podrazumijeva i djetetovo preseljenje iz države podrijetla u državu pri-

¹¹¹ Čl. 5. HK 1993. Uz dozvolu za ulazak i trajni boravak djeteta, usko se nadovezuje i odredba čl. 19. st. 2. HK 1993 prema kojoj je dužnost središnjih tijela države podrijetla i države primateljice osigurati prelazak djeteta u drugu državu u sigurnim i odgovarajućim okolnostima, po mogućnosti uz pratnju (potencijalnih) posvojitelja. Navedena odredba svoje uporište ima u čl. 21. UN KPD-a. Vidi: Explanatory Report, t. 348.

¹¹² Čl. 2. Pravilnika o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima, Narodne novine, br. 106/2014; Explanatory Report, t. 180. O podobnosti i prikladnosti za posvojenje vidi i: Rešetar, *op. cit.* u bilj. 34, str. 758 – 767.

¹¹³ Čl. 207. ObZ-a.

¹¹⁴ Čl. 204. st. 2. ObZ-a; čl. 5. Pravilnika o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojenje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u svezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja, Narodne novine, br. 106/2014; Rešetar, *op. cit.* u bilj. 34, str. 767 – 769; Jakovac-Lozić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 317 – 322.

¹¹⁵ Čl. 206. ObZ-a.

¹¹⁶ Fenton-Glynn, *op. cit.* u bilj. 1, str. 176. O važnosti edukacije potencijalnih posvojitelja vidi: Šaula, *op. cit.* u bilj. 6, str. 161.

mateljicu zbog čega mora biti ishodaena dozvola ulaska u državu primateljicu. Da bi uopće ušlo u državu primateljicu, djetetu su potrebne putne isprave zbog čega se potencijalni posvojitelji obraćaju (hrvatskom) veleposlanstvu u državi djetetova podrijetla.¹¹⁷

Prethodno navedene smjernice predstavljaju minimalne zahtjeve, što znači da države mogu postaviti dodatne zahtjeve radi postizanja pravne sigurnosti i transparentnosti.¹¹⁸ No, ako nisu primijenjeni ni minimalni standardi, to vodi k nezakonitosti, odnosno nevaljanosti zasnovanog posvojenja te sprječava njegovo priznanje u drugom pravnom sustavu. Ovako postavljeni standardi primjenjivi su neovisno o tome je li riječ o državama koje nisu stranke HK 1993, budući da se njima, uz zaštitu najboljeg interesa djeteta, štite i interesi bioloških roditelja te posvojitelja. Premda je samo priznanje strane sudske odluke formalni postupak koji se temelji na potvrdi pravomoćnosti, a prema dopunama ZMPP-a i dokazu o legalizaciji strane odluke o posvojenju, tom bi postupku trebalo prethoditi utvrđivanje postojanja minimalnih standarda za zasnivanje posvojenja pa bi, ako bi se utvrdilo njihovo nepostojanje, to vodilo odbijanju priznanja strane sudske odluke zbog suprotnosti javnom poretku.¹¹⁹ Ipak, i u ovom slučaju najbolji interes djeteta usmjerava postupanje nadležnih tijela.

5.3. Sankcioniranje nezakonitih međudržavnih posvojenja

Sve veći broj nezakonitih postupanja u vezi s međudržavnim posvojenjima dovodi u pitanje i mogućnost njihova sankcioniranja. Pritom je važno istaknuti kako se nadležna tijela i u ovom slučaju trebaju voditi najboljim interesom djeteta, uzimajući u obzir sve okolnosti slučaja. Kao moguća sankcija za nezakonito zasnovana međudržavna posvojenja ističe se prestanak posvojenja, dok Ujedinjeni narodi pozivaju i na sankcioniranje u okviru kaznenog pravosuđa.¹²⁰ U slučaju međudržavnog posvojenja hrvatskih državljana iz DR Konga, ništa od prethodno navedenoga nije se dogodilo.

Govoreći o prestanku, odnosno sankcioniranju nezakonitih međudržavnih posvojenja, važno je razlikovati poništaj (engl. *annulment*), kojim se označava nevaljanost posvojenja zbog čega se smatra da ono nikada nije niti bilo zasnovano, od opoziva ili raskida (engl. *revocation*) koji označava prestanak učinaka

¹¹⁷ Hoško, *op. cit.* u bilj. 10, str. 199.

¹¹⁸ Explanatory Report, t. 113.

¹¹⁹ Vidi: čl. 67. st. 1., čl. 71. i čl. 71.a ZMPP-a.

¹²⁰ *Joint statement on illegal intercountry adoptions*, https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/ced/2022-09-29/JointstatementICA_HR_28September2022.pdf (15. ožujka 2023.).

posvojenja *pro futuro*.¹²¹ Razlozi za prestanak posvojenja mogu biti uvjetovani procesnopравnim ili materijalnopравnim nedostacima, no dopustivost ove mogućnosti posebice je diskutabilna zbog neraskidivosti odnosa dijete – roditelj/i, odnosno posvojenik – posvojitelj/i.¹²² Čak i ako je zakonodavstvom predviđena mogućnost prestanka posvojenja, za to moraju postojati valjani i utemeljeni razlozi, pri čemu bi prijeverno postupanje moglo predstavljati jedan od valjanih razloga za prestanak posvojenja.¹²³ Prestankom posvojenja prestala bi prava i dužnosti roditelja (posvojitelja), dok dijete (posvojenik) u tom slučaju više ne bi imalo prava i dužnosti prema roditeljima – posvojiteljima. O prestanku, odnosno opozivu posvojenja odlučivao je i Europski sud za ljudska prava upozoravajući na važnost sveobuhvatnog pristupa u tom postupku pri čemu bi suprotno postupanje predstavljalo povredu prava na poštovanje obiteljskog života.¹²⁴ Nezakonite radnje vezane uz međudržavno posvojenje ostavljaju pravne i moralne posljedice u društvu, zbog čega i Ujedinjeni narodi pozivaju države članice da predvide postupke preispitivanja te mogućnost prestanka nezakonitih posvojenja.¹²⁵ U skladu s iznesenim, preispitivanje zasnovanog, odnosno priznatog posvojenja značilo bi pokretanje postupka radi njegova prestanka. Pritom bi prestanak posvojenja predstavljao sankciju ako bi se utvrdilo postojanje nezakonitosti, dok bi u suprotnome, utvrđenim postojanjem potrebnih pretpostavki za zasnivanje posvojenja, ono nastavilo proizvoditi pravne učinke.

¹²¹ *Annulment and Revocation of an Intercountry Adoption*, Info. Doc. No 2 of June 2022, str. 2. Dostupno na: <https://assets.hcch.net/docs/a9c97f66-8dac-42bf-a526-cd521bc2c641.pdf> (9. ožujka 2023.). Prijeverno postupanje ističe se kao najčešći razlog poništaja posvojenja s obzirom na to da je ono protivno dobrovoljnosti postupka posvojenja. Maley, J. R., *Wrongful Adoption: Monetary Damages as a Superior Remedy to Annulment for Adoptive Parents Victimized by Adoption Fraud*, *Indiana Law Review*, vol. 20, br. 3, 1987., str. 714 i 715.

¹²² Mahoney, M. M., *Permanence and Parenthood: The Case for Abolishing the Adoption Annulment Doctrine*, *Indiana Law Review*, vol. 42, br. 3, 2009., str. 643 i 644.

¹²³ Helling, J. T., *Adoption: Annulment of Status*, *Notre Dame Law Review*, vol. 29, br. 68, 1953., str. 71; Harlan Howard, A., *Annulment of Adoption Decrees on Petition of Adoptive Parents*, *Journal of Family Law*, vol. 22, br. 3, 1983., str. 551 i 558.

¹²⁴ Tako se u predmetu *Ageyevy protiv Rusije*, zahtjev br. 7075/10, presuda od 18. travnja 2013., radilo o opozivu posvojenja zbog neodgovarajuće zdravstvene zaštite djece. Pritom je Europski sud za ljudska prava utvrdio da su nadležna ruska tijela legitimno postupala izdvajajući djecu iz posvojiteljske obitelji, no da je opoziv posvojenja predstavljao povredu prava na poštovanje obiteljskog života s obzirom na to da nije postojao sveobuhvatni pristup kojim bi se utvrdilo zdravstveno stanje djece prije nego što su došla u posvojiteljsku obitelj.

¹²⁵ Joint statement on illegal intercountry adoptions, *loc. cit.* u bilj. 120.

U kontekstu međudržavnog posvojenja, HK 1993 ne predviđa pretpostavke prestanka posvojenja, već je državama strankama prepušteno da nacionalnim zakonodavstvom urede to pitanje.¹²⁶ Tako su najčešći razlozi za poništaj posvojenja vezani uz nepostojanje pristanka na posvojenje ili nepravilno pribavljen pristanak, prijeverno postupanje, nezakonite radnje tijekom postupka posvojenja te povrede pravila postupka. S druge se pak strane opoziv posvojenja uglavnom odnosi na radnje nakon što je posvojenje zasnovano, kao što su neodgovarajuće ponašanje roditelja i djeteta obostrano, odnosno ako je opoziv u najboljem interesu djeteta, pa bi se u tom slučaju moglo govoriti o “promijenjenim okolnostima”¹²⁷ kao razlogu za prestanak posvojenja. Dodatno se ističe i da neke države kao razlog za opoziv navode samo “ozbiljne razloge”¹²⁸, što bi značilo da se u tom slučaju diskrecijskom ocjenom od slučaja do slučaja procjenjuje postoje li uvjeti za opoziv posvojenja. S obzirom na to da prestanak posvojenja nije reguliran HK 1993, pretpostavke kao i postupak za prestanak posvojenja isti su u slučajevima međudržavnog posvojenja iz država stranaka ove Konvencije ili drugih država (nestranaka) te ovise o nacionalnom zakonodavstvu.

No, ključno je pitanje što bi se postiglo prestankom posvojenja, osobito međudržavnih posvojenja. Riječ je o kompleksnoj problematici, ponajprije u odnosu na dijete koje je posvojenjem promijenilo svoj cjelokupni kulturni identitet. Za pretpostaviti je kako je većina posvojenja iz afričkih država povezana s problemom siromaštva, iako prema Smjernicama o alternativnoj skrbi za djecu to ne smije biti razlog za izdvajanje djeteta iz obitelji, pa tako ni za posvojenje.¹²⁹ Razvidno je kako kod međudržavnog posvojenja u sukob dolaze zakonitost posvojenja te interes djeteta. Štoviše, američka je sudska praksa utvrdila da odluka o posvojenju koja je donesena na prijeveran način može biti poništena, čak i nakon smrti posvojitelja.¹³⁰ Prestankom posvojenja dijete bi ponovno postalo posvojivo, što bi u mnogim slučajevima značilo i njegovu institucionalizaciju, dovodeći tako u pitanje najbolji interes djeteta s obzirom na to da država time vraća dijete “u sustav” uskraćujući mu pravo na obiteljski život. Općenito, prestanak posvojenja u odnosu na dijete stvara emocionalnu štetu zbog činjenice da se na taj način ono može osjećati neželjeno i odbačeno od svojih roditelja (posvojitelja).¹³¹

¹²⁶ Explanatory Report, t. 455.

¹²⁷ O tome vidi: Stephen, G.; Lisa, G., *Hayes & William' Family Law (Sixth Edition)*, Oxford University Press, Oxford, 2018., str. 738.

¹²⁸ Annulment and Revocation of an Intercountry Adoption, *loc. cit.* u bilj. 121.

¹²⁹ Rezolucija Opće skupštine UN-a o Smjernicama za alternativnu skrb o djeci, A/RES/64/142 od 24. veljače 2010., t. 15.

¹³⁰ Oliphant, Ver Steegh, *op. cit.* u bilj. 39, str. 505.

¹³¹ Maley, *op. cit.* u bilj. 121, str. 729 i 730.

U odnosu na hrvatsko zakonodavstvo, budući da je i kod nacionalnog i kod međudržavnog posvojenja ObZ *lex specialis* koji ne predviđa mogućnost prestanka posvojenja, podredno bi se primjenjivali ZOUP, u odnosu na prestanak posvojenja zasnovanih u Republici Hrvatskoj, odnosno Zakon o parničnom postupku¹³² (u nastavku: ZPP) u odnosu na odluke o priznanju stranih sudskih odluka o posvojenju. Govoreći o posvojenjima koja se zasnivaju u Republici Hrvatskoj, ukidanje, odnosno poništaj rješenja o posvojenju bio bi moguć u slučaju očite povrede postupka, a što bi se odnosilo na nepostojanje aktivne ili pasivne adoptivne sposobnosti.¹³³ Nužno je istaknuti i kako odredbe (revidirane) Europske konvencije o posvojenju djece iz 2008. (u nastavku: EKPD 2008) zahtijevaju strogu određenost mogućnosti ukidanja ili poništaja odluka o posvojenju na temelju ozbiljnih razloga¹³⁴, zbog čega i supsidijarno upućivanje na drugi propis označava svojevrsnu pravnu nesigurnost.¹³⁵ Pojedini hrvatski autori navode kako bi u slučaju međudržavnog posvojenja trebalo smatrati da je za njegov prestanak, odnosno poništaj nadležno tijelo koje bi odlučivalo o zasnivanju posvojenja da je postupak vođen u Republici Hrvatskoj.¹³⁶ Tako bi u hrvatskom slučaju posvajanja djece iz DR Konga, u kojem postoji pravomoćna sudska odluka o priznanju strane odluke o posvojenju, postojala mogućnost primjene izvanrednog pravnog lijeka ponavljanja postupka, ako bi se odluka temeljila na lažnom iskazu svjedoka ili vještaka, na ispravi koja je krivotvorena ili u kojoj je sadržaj ovjeren kao neistinit, ako je do odluke suda došlo zbog kazne-

¹³² Službeni list SFRJ, br. 4/1977, 36/1977, 6/1980, 36/1980, 43/1982, 69/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991, Narodne novine, br. 53/1991, 91/1992, 58/1993, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 02/2007, 84/2008, 96/2008, 123/2008, 57/2011, 148/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022.

¹³³ Jakovac-Lozić, *op. cit.* u bilj. 1, str. 331; Hrabar, *op. cit.* u bilj. 42, str. 200.

¹³⁴ Council of Europe Treaty Series – No. 202, Strasbourg, 27. studenoga 2008.; Rešetar, *op. cit.* u bilj. 34, str. 785. Republika Hrvatska nije stranka EKPD 2008 (*Chart of signatures and ratifications of Treaty 202*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatyenum=202> (14. travnja 2023.)). Samim time njezina su rješenja (za sada) neobvezujuća, no unatoč tomu države koje nisu njezine stranke nastoje implementirati njezina rješenja u nacionalna zakonodavstva.

¹³⁵ Tako Đerđa, u odnosu na posvojenja zasnovana u Republici Hrvatskoj, a u prilog pravne sigurnosti, navodi da se poništaj rješenja (u upravnom postupku) vezuje uz “očitu povredu” osnovanost koje utvrđuje javnopravno tijelo, dok je mogućnost oglašavanja rješenja ništavim potrebno propisati zakonom. Đerđa, D., *Opći upravni postupak u Republici Hrvatskoj*, Novi informator, Inženjerski biro, Zagreb, 2010., str. 293 i 296.

¹³⁶ Hoško, *op. cit.* u bilj. 10, str. 140.

nog djela suca ili kojoj drugoj okolnosti.¹³⁷ Nadalje, kako je postupak priznanja strane sudske odluke izvanparnični postupak, a Zakon o izvanparničnom postupku¹³⁸ (u nastavku: ZIP) kao stranke navodi, među ostalima, predlagatelja, osobu koju je označio kao protustranku te svaku drugu osobu na čiji bi pravni položaj odluka moglo izravno utjecati, potrebno je razmotriti i položaj djeteta u postupku.¹³⁹ Naime, uzimajući u obzir da dijete ima pravo sudjelovati u svim postupcima koji se tiču njegovih prava, njegovo nesudjelovanje u postupku priznanja strane sudske odluke o posvojenju uvjetovano nezakonitom radnjom moglo bi se također tumačiti kao dodatan razlog za primjenu izvanrednog pravnog lijeka ponavljanja postupka.¹⁴⁰ Međutim, unatoč procesnim pravilima i mogućnostima, jasno je da bi prestanak posvojenja rezultirao mnogobrojnim negativnim posljedicama u odnosu na dijete, tako da sankcioniranje nezakonitih međudržavnih posvojenja nije moguće razmatrati bez uzimanja u obzir načela najboljeg interesa djeteta. Ako se odluka o posvojenju ili priznanju strane sudske odluke temelji na nezakonitom postupku, štiteći javni poredak i pravnu sigurnost, prestanak posvojenja trebao bi biti jedna od sankcija tek eksplicitnim određivanjem te mogućnosti u obiteljskom zakonodavstvu.

5.4. Državljanstvo posvojenog djeteta

Stjecanje hrvatskog državljanstva (podrijetlom) jedan je od općih učinaka međudržavnog posvojenja.¹⁴¹ Prema tome ustavna je dužnost nadležnih hrvatskih tijela štititi interese posvojene djece – hrvatskih državljana¹⁴², a osim toga kao opća se ustavna dužnost nameće i zaštita djece te dužnost osobite skrbi

¹³⁷ Čl. 421. st. 1. t. 4., 5. i 6. ZPP-a. Radilo bi se o povredama apsolutnog značaja, što bi značilo da predlagatelj nije dužan dokazati uzročnu vezu povrede i pravilnosti odluke nepovoljne za njega. Vidi: Triva, S.; Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo (sedmo izmijenjeno i dopunjeno izdanje)*, Narodne novine, Zagreb, 2004., str. 743.

¹³⁸ Narodne novine, br. 59/2023.

¹³⁹ Čl. 5. st. 1. ZIP-a. Identičnu formulaciju u odnosu na “svaku drugu osobu” kao stranku u izvanparničnom postupku sadržavao je i Zakon o vanparničnom postupku (čl. 5.), Službene novine Kraljevine Jugoslavije, br. 45/1934, Zakon o načinu primjene pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. godine, Narodne novine, br. 73/1991.

¹⁴⁰ Čl. 421. st. 1. t. 2. ZPP-a.

¹⁴¹ Čl. 198. st. 4. ObZ-a; čl. 4. t. 3. Zakona o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, br. 53/1991, 70/1991, 28/1992, 113/1993, 4/1994, 130/2011, 110/2015, 102/2019, 138/2021.

¹⁴² Čl. 10. st. 1. Ustava Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 08/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014.

prema maloljetnicima bez roditelja i onima o kojima se roditelji ne brinu.¹⁴³ Time se afirmira najbolji interes djeteta kao načelo koje se primjenjuje kako na svako pojedino dijete tako i na djecu kao (ranjivu) društvenu skupinu.¹⁴⁴ U skladu s ObZ-om, posvojitelji djetetu mogu odrediti nacionalnost, što nije sinonim pojmu državljanstva. Naime, nacionalnošću se određuje subjektivni osjećaj pripadnosti osobe nekoj društvenoj zajednici uvjerenjem o zajedničkom podrijetlu i sudbini u prošlosti, posebnošću jezika, religije, običaja, osjećaju zajedničke solidarnosti te političkoj organiziranosti. Dodatno se ističe i potreba pristanka djeteta starijega od 12 godina radi određivanja nacionalnosti.¹⁴⁵ S druge je pak strane državljanstvo pravna kategorija koja označava najužu, trajnu pravnu vezu osobe (državljanina) s državom, pri čemu zaštita državljanina nije uvjetovana isključivim boravkom na teritoriju države državljanstva.¹⁴⁶ Da bi dijete uopće moglo ući u Republiku Hrvatsku, potrebna mu je putna isprava, odnosno putovnica. Za izdavanje putovnice potrebno je priložiti odgovarajuću ispravu kojom se dokazuju identitet i hrvatsko državljanstvo¹⁴⁷, što upućuje na to da prije ulaska u državu primateljicu dijete mora imati hrvatsko državljanstvo.

Stjecanjem hrvatskog državljanstva u postupku međudržavnog posvojenja, posvojeno dijete biva izjednačeno u svim pravima s ostalom djecom, dok se stjecanjem hrvatske nacionalnosti stvara osjećaj pripadnosti novom društvenom okruženju. U kontekstu obveza države primateljice da pruži odgovarajuću zaštitu posvojenom djetetu, nužno je razvijati i svijest o djetetovoj državi podrijetla, a čime se posljedično omogućava i razvoj njegova identiteta.

---

¹⁴³ Čl. 63. i čl. 64. st. 5. Ustava Republike Hrvatske.

¹⁴⁴ Vidi: Medić, *op. cit.* u bilj. 85, str. 12.

¹⁴⁵ Čl. 198. st. 2. ObZ-a; Borković, I., *Upravno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2002., str. 167; Ivanda, S., *Policijsko upravno pravo (posebni dio upravnog prava)*, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2011., str. 76; Rešetar, *op. cit.* u bilj. 34, str. 756.

¹⁴⁶ Babac, B., *Upravno pravo: odabrana poglavlja iz teorije i praxisa*, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2004., str. 552; Borković, *op. cit.* u bilj. 145, str. 165; Ivanda, *op. cit.* u bilj. 145, str. 73 – 76; Ivanda, S., *Pregled policijskog prava*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1995., str. 64 i 65; Staničić, F., *Policijsko upravno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2015., str. 112. Ipak, postoje i stajališta o važnosti postojanja stvarne i učinkovite državljanske veze – vidi: Achiron, M., *Državljanstvo i apatridnost: priručnik za parlamentarce*, UNHCR i Interparlamentarna unija, 2005., str. 10. Dostupno na: http://archive.ipu.org/PDF/publications/nationality_cr.pdf (16. travnja 2023.).

¹⁴⁷ Čl. 36. Zakona o putnim ispravama hrvatskih državljanina, Narodne novine, br. 77/1999, 133/2002, 48/2005, 74/2009, 154/2014, 82/2015, 42/2020, 10/2023.

U vezi s posvojenjem djece iz DR Konga od strane hrvatskih državljana, u javnim raspravama se posebice istaknulo pitanje državljanškog statusa djeteta u slučaju nezakonitosti posvojenja. Naime, ako bi došlo do prestanka međudržavnog posvojenja (zbog nezakonitosti), dijete bi kao hrvatski državljanin i dalje uživalo zaštitu Republike Hrvatske, što bi nadalje impliciralo njegov smještaj u odgovarajući oblik alternativne skrbi s obzirom na to da bi bilo bez odgovarajuće roditeljske skrbi. No, prestanak posvojenja za sobom ne bi automatski povlačio i prestanak hrvatskog državljanstva djeteta s obzirom na to da je Republika Hrvatska stranka Konvencije o smanjenju slučajeva bez državljanstva.¹⁴⁸ To više, djetetu se ne bi oduzelo hrvatsko državljanstvo ako se ono prethodno odreklo državljanstva svoje države podrijetla¹⁴⁹, pri čemu bi svako suprotno postupanje bilo protivno najboljem interesu djeteta. Zabrana gubitka državljanstva posvojenog djeteta proizlazi i iz Europske konvencije o državljanstvu¹⁵⁰ te EKPD-a 2008. Općenito, gubitak državljanstva u ovom bi slučaju bio moguć samo ako bi postojala mogućnost stjecanja drugog državljanstva djeteta¹⁵¹, čime bi se spriječila i neželjena apatridija koja odmiče od načela najboljeg interesa djeteta.

S druge pak strane odredbe Obiteljskog zakona DR Konga određuju da osoba gubi kongoansko državljanstvo stjecanjem stranog državljanstva. Međutim, zakonom je predviđena mogućnost ponovnog, automatskog stjecanja kongoanskog državljanstva ako je ta osoba izgubila strano državljanstvo, a zadržala veze s DR Kongom.¹⁵² Analizirajući odredbe zakonodavstva DR Konga u odnosu na mogućnost ponovnog stjecanja kongoanskog državljanstva, može se zaključiti da bi u slučaju potencijalnog gubitka hrvatskog državljanstva djeca imala mogućnost ponovnog vraćanja kongoanskog državljanstva, to više što u

---

¹⁴⁸ Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 8/2011.

¹⁴⁹ Čl. 8. st. 1. Konvencije o smanjenju slučajeva bezdržavljanstva.

¹⁵⁰ European Convention on Nationality, Council of Europe Treaty Series – No. 166, Strassbourg, 6. studenoga 1997. Republika Hrvatska samo je potpisnica ove Konvencije. *Chart of signatures and ratifications of Treaty 166*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=166> (13. ožujka 2023.).

¹⁵¹ Čl. 12. st. 2. EKPD 2008.

¹⁵² Čl. 26. (izvorno: Toute personne de nationalité congolaise qui acquiert une nationalité étrangère perd la nationalité congolaise en vertu des dispositions de l'article 1er de la présente Loi.) i čl. 32. Obiteljskog zakona DR Konga (izvorno: Tout congolais d'origine, qui a perdu sa nationalité, peut la recouvrer par déclaration faite conformément aux dispositions de l'article 34. / Il doit avoir conservé ou acquis avec la République Démocratique du Congo des liens manifestes, notamment d'ordre culturel, professionnel, économique, sentimental ou familial. / La déclaration n'a d'effet qu'à compter du jour de son enregistrement.).

konkretnom slučaju veze s DR Kongom u doba uhićenja posvojitelja još uvijek nisu bile prekinute.

5.5. Pravo djeteta na pristup informacijama o posvojenju

Premda posvojenje označava pravnu vezu djeteta s novom obitelji, a u slučaju međudržavnog posvojenja i integraciju u novu društvenu i kulturnu sredinu, to ne uskraćuje djetetovo pravo na saznanje vlastita podrijetla. Osnova navedenoga prava proizlazi iz čl. 7. i 8. UN KPD-a kojima se djetetu jamči pravo da zna za roditelje te da očuva svoj identitet, što uključuje nacionalnost, ime i obiteljske odnose.¹⁵³ Budući da pravo djeteta na saznanje vlastita podrijetla označava širi pojam, dužnost je države razviti sustav čuvanja i otkrivanja informacija o djetetovu identitetu, nacionalnosti, roditeljima i obitelji. Uz navedeno, dijete ima pravo na informacije o predmetu posvojenja te samoj činjenici posvojenja pa je dužnost države učiniti navedene podatke dostupne djetetu.¹⁵⁴ Pravo na pristup informacijama o posvojenju regulirano je i EKPD-om 2008 prema kojoj, među ostalim, dijete ima pravo pristupa informacijama o svojem podrijetlu, pri čemu se informacije o posvojenju moraju čuvati najmanje 50 godina od nastupa pravomoćnosti odluke o posvojenju. Poseban je naglasak i na čuvanju spisa i podataka o posvojenju kojim se prevenira mogućnost otkrivanja tih podataka osobama koje za to nemaju pravni interes.¹⁵⁵ Vodeći se činjenicom da je identitet važan element osobnosti svakog pojedinca, EKPD 2008, određujući rok od 50 godina za čuvanje spisa o posvojenju, uvažava činjenicu da posvojena djeca posežu istraživanju svojeg podrijetla u kasnijim godinama, kada i sami postanu roditelji ili smrću posvojitelja.¹⁵⁶ U kontekstu međudržavnog posvojenja, pravo na saznanje identiteta regulira HK 1993 prema kojoj je dvostruka dužnost države: a) čuvati informacije o djetetovu podrijetlu i identitetu te b) omogućiti djetetu pristup tim informacijama.¹⁵⁷ Pravo na saznanje podrijetla proizlazi iz djetetovih psiholoških, društvenih, zdravstvenih ili drugih

¹⁵³ Vidi: Kraljić, S., *The Right to Know One's Origins in Light of the Legal Regulations of Adoption in Slovenia*, Law, Identity and Values, vol. 1, br. 1, 2021., str. 100 i 101; O'Halloran, *op. cit.* u bilj. 40, str. 115 i 116; Rešetar, *op. cit.* u bilj. 34, str. 790; Tobin, J., *Understanding adoption: the rights approach*, u: Lowe, N.; Fenton-Glynn, C. (ur.), *Research Handbook on Adoption Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2023., str. 55 i 56.

¹⁵⁴ Rešetar, *op. cit.* u bilj. 34, str. 790.

¹⁵⁵ *Ibid.*, str. 791; čl. 22. EKPD 2008.

¹⁵⁶ Hrabar, D., *Posvojenje na razmeđu interesa posvojitelja i posvojenika*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 5, 2008., str. 1127.

¹⁵⁷ Čl. 30. st. 1. i 2. HK 1993.

interesa, a što u konačnici utječe na formiranje njegova identiteta. Posvojenje s međunarodnim elementom čini pravo na saznanje djetetova podrijetla složenijim jer ono može uključivati informacije o biološkim roditeljima i široj obitelji, ali i pitanja vezana uz njegovu nacionalnost, religiju ili kulturu.¹⁵⁸ Pristup informacijama o posvojenom djetetu posebice je važan u kontekstu uspostave odgovarajuće medicinske dijagnoze, bilo u mlađoj ili starijoj dobi.¹⁵⁹

Govoreći o pravu na uvid u podatke o posvojenju, dužnost je područnih ureda Hrvatskog zavoda za socijalni rad voditi očevidnik i spis predmeta o posvojenju. Pravo uvida u spis predmeta imaju punoljetni posvojenik, kao i maloljetni posvojenik ako područni ured Hrvatskog zavoda za socijalni rad utvrdi da je to u interesu samog posvojenika. Uz posvojenika, pravo uvida u spis predmeta o posvojenju imaju i bliži srodnici ako je pribavljen pristanak punoljetnog posvojenika.¹⁶⁰ Dugoročno, slučaj posvojenja hrvatskih državljana iz DR Konga doveo je u pitanje i mogućnost saznanja identiteta posvojene djece te pristupa informacijama o posvojenju. Dok ObZ predviđa pravo pristupa informacijama za nacionalna posvojenja, kao i HK 1993 za međudržavna posvojenja u državama strankama, u svim ostalim slučajevima djeca ostaju uskraćena za pravo na pristup informacijama o svojem podrijetlu. Nedvojbeno je da bi u slučaju priznanja strane odluke o posvojenju i ta odluka ulazila pod pojam spisa predmeta o posvojenju¹⁶¹, no ono ne pruža djetetu mogućnost da dospije do odgovarajućih informacija s obzirom na to da je osnova njegova donošenja tek dokaz o pravomoćnosti te potvrda o legalizaciji isprave. Problem proizlazi iz činjenice da kod posvojenja iz trećih zemalja koje nisu stranke HK 1993 ne postoji obveza suradnje nadležnih tijela, zbog čega izostaje i razmjena informacija i podataka o djetetu. Pravo na saznanje vlastita podrijetla, odnosno pristup informacijama ulazi u opseg prava na poštovanje obiteljskog života¹⁶², pa nepostojanje mehanizma kojim dijete u slučaju međudržavnog posvojenja može doći do informacija koje se odnose na njegov identitet vodi k diskriminaciji te se uskraćuje jedno od temeljnih prava predviđenih UN KPD-om. Budući da spis predmeta o posvojenju predstavlja arhivsko gradivo trajne vrijednosti, nužno je uzeti u obzir odredbe EKPD 2008 o dužnosti čuvanja spisa najmanje

¹⁵⁸ Fenton-Glynn, *op. cit.* u bilj. 1, str. 190 i 191.

¹⁵⁹ Rešetar, *op. cit.* u bilj. 34, str. 791.

¹⁶⁰ *Ibid.*, str. 793 i 794; čl. 217. ObZ-a.

¹⁶¹ Čl. 4. Pravilnika o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta o posvojenju te sadržaju izvješća o prilagodbi djeteta u posvojiteljskoj obitelji, Narodne novine, br. 106/2014.

¹⁶² Kilkelly, U., *The Child and the European Convention on Human Rights*, Routledge, New York, 2016., str. 88 i 89.

50 godina.¹⁶³ S obzirom na to da su područni uredi Hrvatskog zavoda za socijalni rad te sudovi (koji priznaju strane odluke o posvojenju) tijela javne vlasti koja stvaraju javno arhivsko gradivo, ono se u skladu sa Zakonom o arhivskom gradivu i arhivima¹⁶⁴ (u nastavku: ZAGA) predaje nadležnom državnom arhivu u roku koji (u pravilu) ne smije biti dulji od 30 godina od nastanka gradiva.¹⁶⁵ Pritom tijelo javne vlasti navodi rok čuvanja arhivskog gradiva, a kako spis predmeta o posvojenju predstavlja arhivsko gradivo trajne vrijednosti¹⁶⁶, i rok njegova čuvanja je trajan, što je u skladu s pravom djeteta na saznanje podrijetla. Dostupnost ovog arhivskog gradiva ograničena je, i to 40 godina od njegova nastanka, pri čemu bi pravo uvida i dalje imale samo osobe određene ObZ-om, na što upućuje i ZAGA.¹⁶⁷ Navedena pravila odnose se i na sudsku odluku o priznanju strane odluke o posvojenju s obzirom na to da se također radi o tijelu javne vlasti. Polazeći od činjenice da je riječ o pravu uređenom UN KPD-om, dužnost je Republike Hrvatske regulirati način na koji će djeca posvojena u postupku međudržavnog posvojenja pristupiti informacijama o svojem podrijetlu. Poseban su izazov u tom smislu nezakonita međudržavna posvojenja u kojima lažirane isprave mogu dodatno otežati djetetovo pravo u potrazi za identitetom.

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA I PRIJEDLOZI *DE LEGE FERENDA*

Od instituta koji je predstavljao humani odgovor na izvanredno i krizno stanje prevelikog broja nezbrinute djece, međudržavno posvojenje na globalnoj razini karakterizira sve veća potreba za jačanjem mehanizama usmjerenih sprječavanju nezakonitih radnji na štetu djece i njihovih obitelji. Unatoč ključnom načelu supsidijarnosti koje bi trebalo jamčiti da je međudržavno posvojenje krajnje primjenjiva mjera zaštite djece, nakon što je izostala zaštita djeteta i njegove obitelji u državi djetetova podrijetla, poštovanje ovog načela nerijetko izostaje. Primjer su takvog postupanja nerazvijene afričke države u kojima siromaštvo dovodi do korupcije, a korupcija do nezakonitih radnji na štetu djece i njihovih obitelji, ali i na štetu posvojitelja koji znaju biti kolateralne žrtve takvih pravno nesigurnih sustava. S obzirom na globalno prepoznate probleme međudržavnih posvojenja, sve su glasniji zahtjevi za zabranom posvojenja

---

¹⁶³ Čl. 22. st. 5. EKPD 2008.

¹⁶⁴ Narodne novine, br. 61/2018, 98/2019, 114/2022.

¹⁶⁵ Čl. 3. t. g.), i.) i čl. 14. st. 1. ZAGA.

¹⁶⁶ Čl. 10. st. 1. ZAGA; čl. 5. st. 3. Pravilnika o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta o posvojenju te sadržaju izvješća o prilagodbi djeteta u posvojiteljskoj obitelji.

¹⁶⁷ Čl. 18. st. 1. – 3. ZAGA.

iz država koje nisu stranke HK 1993. Na taj bi se način nedvojbeno zaštitio javni poredak i vrijednosti pravnog sustava države primateljice, no time se ne rješava problem koruptivnih radnji vezanih uz djecu u postupcima međudržavnih posvojenja u državama djetetova podrijetla. Štoviše, zabrana posvojenja iz siromašnih država vodi jačanju institucionalizacije djece, izostanku života u obitelji, zdravstvenim teškoćama, trgovanju djecom i slično. Stoga zagovornici međudržavnog posvojenja rješenje vide u poticanju pristupanja HK 1993, jačanju sklapanja bilateralnih i multilateralnih ugovora kojima bi postupci međudržavnih posvojenja postali transparentniji, što bi rezultiralo i zaštitom prava i interesa svih sudionika tih postupaka.

Aktualni slučaj međudržavnog posvojenja djece iz DR Konga od strane hrvatskih državljana upozorio je na niz otvorenih pitanja vezanih uz međudržavna posvojenja iz država koje nisu potpisnice HK 1993. Potaknut ovim slučajem, hrvatski zakonodavac je dopunama ZMPP-a predvidio obveznu legalizaciju strane odluke o posvojenju kada je ono zasnovano u državi koja nije stranka HK 1993, kao dodatnu pretpostavku priznanja uz prilaganje dokaza o pravomoćnosti. Umjesto mogućnosti suda da prema posebnom propisu utvrdi vjerodostojnost isprave, ono se određuje kao obveza predlagatelja priznanja (posvojitelja) u postupku priznanja strane odluke o posvojenju. Želi li država učinkovito zaštititi javni poredak i temeljne vrijednosti, obvezu legalizacije strane odluke o posvojenju treba povjeriti sudovima, a ne strankama. Uz navedeno, pravnoj sigurnosti pridonijelo bi određivanje konkretnih rokova postupanja te obveza suradnje s nadležnim tijelom države podrijetla djeteta.

U kontekstu priznanja strane odluke o posvojenju kao pozitivna ističe se činjenica da se tek ovom zakonodavnom intervencijom eksplicitno predviđa suradnja sudova i ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi u vezi s međudržavnim posvojenjima. Suradnja sudova i ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi jača transparentnost i zakonitost rada te se onemogućava da strana odluka o posvojenju bude priznata ako nisu zadovoljeni minimalni standardi. Naime, minimalni standardi za zasnivanje međudržavnog posvojenja, odnosno za priznanje strane sudske odluke jamče zaštitu temeljnih ljudskih prava te zakonitost postupaka. Pritom je poseban naglasak na zaštiti položaja djeteta u čijem se interesu zasniva posvojenje, koje u ovom slučaju ne mijenja samo obiteljsku, već cjelokupnu društvenu i kulturnu sredinu. Najveći izazov za sudove u odnosu na utvrđivanje poštovanja minimalnih standarda za zasnivanje posvojenja odnosi se na minimalne standarde u državi podrijetla djeteta. Posebice se to odnosi na države kao što je DR Kongo koja se suočava s problemom korupcije na štetu djece. Konačno, suradnja sudova i ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi u vezi međudržavnih posvojenja trebala bi rezultirati uspostavom odgovarajućih evidencija.

Premda se određenim koracima krenulo prema rješavanju otvorenih pitanja, neka su i dalje ostala otvorena. Tako se pokazalo kako je potreban cjelovitiji odgovor na nedostatke vezane uz međudržavna posvojenja poput donošenja jedinstvenog propisa, tzv. implementacijskog zakona kojim bi se determinirale materijalne i procesne pretpostavke međudržavnog posvojenja. Uz pravnu sigurnost, takav propis pružio bi preventivni učinak sprječavajući nezakonita međudržavna posvojenja te bi jamčio adekvatniju zaštitu svih sudionika u postupku posvojenja. Jedno od aktualiziranih i još uvijek otvorenih pitanja u slučaju posvojenja djece iz DR Konga jest pitanje prestanka posvojenja. O tom pitanju u hrvatskom obiteljskom zakonodavstvu postoji pravna praznina budući da mogućnost prestanka, odnosno poništaja posvojenja teorijski postoji supsidijarnom primjenom drugih propisa. Samim time, ObZ-om bi, kao *lex specialis*, trebalo odrediti pretpostavke pod kojima je moguć prestanak posvojenja, a sa svrhom jačanja pravne sigurnosti. U teorijskom kontekstu mogućeg prestanka, odnosno poništaja posvojenja, važno je istaknuti kako bi u tom slučaju prestali svi učinci posvojenja te bi dijete ponovno postalo posvojivo, izgubivši sigurno obiteljsko okruženje. No, ni u ovom slučaju nema jednoznačnog odgovora, već najbolji interes djeteta (od slučaja do slučaja) određuje konkretno postupanje – opstanak pravnog odnosa nastalog posvojenjem ili njegov prestanak.

Napokon, međudržavno posvojenje u slučaju posvojenja djece iz DR Konga otvorilo je pitanje prava djeteta na saznanje svog podrijetla i prava na vlastiti identitet. Posvojenje ne smije rezultirati uskratom djetetova prava na pristup informacijama o posvojenju. Izostanak odgovarajućih mehanizama ostvarivanja toga prava u Republici Hrvatskoj, kad je riječ o priznanju strane sudske odluke o posvojenju, diskriminira ovu kategoriju posvojene djece kršeći ujedno međunarodne obveze predviđene UN KPD-om.

Zaključno, kompleksnost međudržavnih posvojenja iziskuje sveobuhvatni pristup u njihovoj reformi, kojom će se zaštititi pravna sigurnost i interesi svih sudionika toga postupka, a ponajprije najbolji interes djeteta.

POPIS LITERATURE

Knjige i članci

- Alinčić, M.; Bakarić-Abramović, A.; Hrabar, D.; Hlača, N., *Obiteljsko pravo*, Birotehnika, Zagreb, 1994.
- Alinčić, M.; Bakarić-Mihanović, A., *Porodično pravo*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1980.
- Article 12: Respect for the views of the child*, u: *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child (fully revised third edition)*, United Nations Children's Fund, Geneva, 2007.
- Babac, B., *Upravno pravo: odabrana poglavlja iz teorije i praxisa*, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2004.
- Bartholet, E., *International Adoption: Human Rights Position*, Global Policy, vol. 1, br. 1, 2010., str. 91–100.
- Borković, I., *Upravno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2002.
- Brakman, S.-V., *Defending intercountry adoption: an ethical analysis of the best interests of children and subsidiarity*, u: Lowe, N.; Fenton-Glynn, C. (ur.), *Research Handbook on Adoption Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2023., str. 365 – 383.
- Brown, A. C., *International Adoption Laws: A Comparative Analysis*, International Lawyer, vol. 43, br. 3, 2009., str. 1337 – 1365.
- Bruner Bala, E., *Usvojenje u međunarodnom privatnom pravu, sa posebnim osvrtom na priznanje i izvršenje inostranih odluka (doktorska disertacija)*, Pravni fakultet Univerziteta u Novom Sadu, Novi Sad, 1990.
- Cantwell, N., *The Best Interests of the Child in Intercountry Adoption*, UNICEF Office of Research, Florence, 2014.
- Cantwell, N., *The Sale of Children and Illegal Adoption*, Terre des Hommes Netherlands, Den Haag, 2017. Dostupno na: <https://www.defenceforchildren.nl/media/1945/the-sale-of-children-and-illegal-adoption.pdf> (15. ožujka 2023.).
- Dika, M.; Knežević, G.; Stojanović, S., *Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu*, Nomos, Beograd, 1991.
- Dillon, S., *Making Legal Regimes for Intercountry Adoption Reflect Human Rights Principles: Transforming the United Nations Convention on the Rights of the Child with the Hague Convention on Intercountry Adoption*, Boston University International Law Journal, vol. 21, br. 179, 2003., str. 179 – 257.

- Dwyer, J. G., *Inter-country Adoption and the Special Rights Fallacy*, University of Pennsylvania Journal of International Law, vol. 35, br. 1, 2013., str. 189 – 267.
- Đerđa, D., *Opći upravni postupak u Republici Hrvatskoj*, Novi informator, Inženjerski biro, Zagreb, 2010.
- Efrat, A.; Leblang, D.; Liao, S.; Pandya S. S., *Babies across Borders: The Political Economy of International Child Adoption*, International Studies Quarterly, vol. 59, br. 3, 2015., str. 615 – 628. DOI: 10.1111/isqu.12206.
- Farid, M., *International Adoption: The Economics of the Baby Industry*, Whittier Journal of Child and Family Advocacy, vol. 12, br. 1, 2012., str. 81-103.
- Fenton Glynn, C., *Children's Rights in Intercountry Adoption*, Intersentia, Cambridge, 2014.
- Harlan Howard, A., *Annulment of Adoption Decrees on Petition of Adoptive Parents*, Journal of Family Law, vol. 22, br. 3, 1983., str. 549 – 572.
- Helling, J. T., *Adoption: Annulment of Status*, Notre Dame Law Review, vol. 29, br. 68, 1953., str. 68 – 79.
- Hoško, T., *Posvojenje s međunarodnim obilježjem*, u: Župan, M. (ur.), *Prekogranično kretanje djece u Europskoj uniji*, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2019., str. 317 – 343.
- Hoško, T., *Posvojenje u međunarodnom privatnom pravu (doktorska disertacija)*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2016.
- Hoško, T., *Priznanje stranih sudskih odluka o posvojenju*, u: Sikirić, H. et al. (ur.), *Zbornik radova Zagrebačko-skopskog kolokvija*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2015., str. 91 – 110.
- Hrabar, D., *Međudržavno posvojenje u svjetlu događanja u Republici Hrvatskoj*, Informator, vol. 70, br. 6777, 2023., str. 1 – 5.
- Hrabar, D., *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi*, Narodne novine, Zagreb, 2019.
- Hrabar, D., *Posvojenje na razmeđu interesa posvojitelja i posvojenika*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 58, br. 5, 2008., str. 1107 – 1139.
- Hrabar, D.; Korać Graovac, A., *Obiteljsko pravo i matičarstvo*, Narodne novine, Zagreb, 2019.
- Ivanda, S., *Policijsko upravno pravo (posebni dio upravnog prava)*, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2011.
- Ivanda, S., *Pregled policijskog prava*, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Zagreb, 1995.

- Jakovac-Lozić, D., *Međunarodno posvojenje: obiteljskopравни aspekt*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2006.
- Jakovac-Lozić, D., *Posvojenje*, Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2000.
- Jakovac-Lozić, D., *Posvojenje*, u: Hrabar, D. (ur.), *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2021., str. 273 – 338.
- Jakovac-Lozić, D.; Vetma, I., *Seksualna orijentacija posvojitelja i najbolji interes djeteta*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 56, br. 5, 2006., str. 1405 – 1442.
- Kahan, M., “Put Up” on Platforms: A History of Twentieth Century Adoption Policy in the United States, *The Journal of Sociology & Social Welfare*, vol. 33, br. 3, 2006., str. 51 – 72.
- Kilkelly, U., *The Child and the European Convention on Human Rights*, Routledge, New York, 2016.
- Kolarević, K.; Blažeka Kokorić, S., *Neke specifičnosti posvojenja djeteta iz drugih država*, u: Blažeka Kokorić, S. (ur.), *Posvojenje – različite perspektive, isti cilj*, “Na drugi način”, udruga za pružanje psihosocijalne i pedagoške pomoći djeci, mladima i obitelji, Zagreb, 2019., str. 98 – 124.
- Kraljić, S., *The Right to Know One’s Origins in Light of the Legal Regulations of Adoption in Slovenia*, *Law, Identity and Values*, vol. 1, br. 1, 2021., str. 99 – 113. DOI: 10.55073/2021.1.99-113.
- Kumbu Ki Ngimbi, J.-M.; Monsenepwo, J., *Problèmes actuels en droit international privé congolais liés à l’abrogation de l’article 915 de la loi 87-010*, *Recht in Afrika*, vol. 21, br. 1, 2018., str. 52 – 72. DOI: 10.5771/2363-6270-2018-1-52.
- Laklija, M.; Šagi, A., *Međunarodno posvojenje – moguće zloupotrebe instituta i važnost zaštite prava djeteta na razvoj kulturnog identiteta*, *Socijalne teme*, vol. 1, br. 7, 2020., str. 11 – 37.
- Lowe, N.; Douglas, G., *Bromley’s Family Law (11th Edition)*, Oxford University Press, Oxford, 2015.
- Lüderitz, A., *Familienrecht (27. Auflage)*, Verlag C. H. Beck, München, 1999.
- Mahoney, M. M., *Permanence and Parenthood: The Case for Abolishing the Adoption Annulment Doctrine*, *Indiana Law Review*, vol. 42, br. 3, 2009., str. 639 – 674. DOI: 10.18060/4004.
- Maley, J. R., *Wrongful Adoption: Monetary Damages as a Superior Remedy to Annulment for Adoptive Parents Victimized by Adoption Fraud*, *Indiana Law Review*, vol. 20, br. 3, 1987., str. 709 – 734.

- Martínez-Mora, L., *The practical operation and impact of the 1993 Adoption Convention on the Protection of Children and Cooperation in respect of Intercountry Adoption*, u: Lowe, N., Fenton-Glynn, C. (ur.), *Research Handbook on Adoption Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2023., str. 346 – 364.
- Medić, I., *Najbolji interes djeteta u europskim prekograničnim predmetima*, u: Župan, M. (ur.), *Prekogranično kretanje djece u Europskoj uniji*, Pravni fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Osijek, 2019., str. 9 – 60.
- Mladenović, M., *Porodično pravo (Knjiga II)*, Privredna štampa, Beograd, 1981.
- O'Halloran, K., *Adoption Law and Human Rights: International Perspectives*, Routledge, New York, 2018.
- O'Halloran, K., *The Politics of Adoption: International Perspectives on Law, Policy and Practice (Fourth Edition)*, Springer, Cham, 2021.
- Oliphant, R. E.; Ver Steegh, N., *Family Law (Fifth Edition)*, Wolters Kluwer, New York, 2016.
- Parra-Aranguren, G., *An Overview of the 1993 Hague Inter-Country Adoption Convention*, u: Lowe, N.; Douglas, G. (ur.), *Families Across Frontiers*, Kluwer Law International, Hague, 2006., str. 565 – 576.
- Rešetar, B., *Komentar Obiteljskog zakona (Knjiga I)*, Organizator d.o.o., Zagreb, 2022.
- Rochat, T.; Richter, L., *International Adoption: Benefits, Risks, and Vulnerabilities, Zero to Three, vol. 27, br. 5, 2007.*, str. 19 – 24.
- Schupp-Star, R. M., *The Hague Convention on the Protection of Children and Cooperation in Respect of Intercountry Adoption: the Need for a Uniform Standard for Intercountry Adoption by Homosexuals*, Roger Williams University Law Review, vol. 16, br. 1, 2011., str. 139 – 170.
- Selman, P., *Global Trends in Intercountry Adoption: 2003-2013*, u: Ballard, R. L.; Goodno, N. H.; Cochran, R. F.; Milbrandt, J. A. (ur.), *The Intercountry Adoption Debate: Dialogues Across Disciplines*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle, 2015., str. 9 – 20.
- Selman, P., *The rise and fall of intercountry adoption 1995-2019*, u: Lowe, N.; Fenton-Glynn, C. (ur.), *Research Handbook on Adoption Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2023., str. 321 – 345.
- Seymore, M. L., *International Adoption & International Comity: When Is Adoption Repugnant*, Texas Weleyan Law Review, vol. 10, br. 3, 2004., str. 381 – 401.

- Smith Rotabi, K., *International Adoption*, u: Healy, L. M.; Link, R. J. (ur.), *Handbook of International Social Work*, Oxford University Press, New York, 2012., str. 81 – 87.
- Smolin, D. M., *Child Laundering as Exploitation: Applying Anti-trafficking Norms to Inter-country Adoption under the Coming Hague Regime*, *Vermont Law Review*, vol. 32, br. 1, 2007., str. 1 – 55.
- Smolin, D. M., *Child Laundering: How the Inter-country Adoption System Legitimizes and Incentivizes the Practices of Buying, Trafficking, Kidnapping, and Stealing Children*, *The Wayne Law Review*, vol. 52, br. 113, 2006., str. 115 – 200.
- Smolin, D. M., *Inter-country Adoption as Child Trafficking*, *Valparaiso University Law Review*, vol. 39, br. 2, 2004., str. 281 – 325.
- Smolin, D. M., *The Case for Moratoria on Inter-country Adoption*, *Southern California Interdisciplinary Law Journal*, vol. 30, br. 2, 2021., str. 501 – 527.
- Smolin, D. M., *The legal mandate for ending the modern era of inter-country adoption*, u: Lowe, N.; Fenton-Glynn, C. (ur.), *Research Handbook on Adoption Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2023., str. 384 – 407.
- Staničić, F., *Policijsko upravno pravo*, Narodne novine, Zagreb, 2015.
- Stephen, G.; Lisa, G., *Hayes & William' Family Law (Sixth Edition)*, Oxford University Press, Oxford, 2018.
- Šaula, V., *Haška konferencija i međudržavno usvojenje*, u: Gašo, K.; Pavić, V. (ur.), *Državljanstvo i međunarodno privatno pravo*, Haške konvencije 5 (zbornik radova), Centar za publikacije Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, JP "Službeni glasnik", Beograd, 2007., str. 151 – 171.
- Terry, N.; Turner, N.; Falkner, J., *Comparing the Efficacy of Domestic versus International Child Adoption*, *Southwestern Economic Review*, vol. 33, br. 1, 2006., str. 95 – 105.
- Tobin, J., *Understanding adoption: the rights approach*, u: Lowe, N.; Fenton-Glynn, C. (ur.), *Research Handbook on Adoption Law*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, Northampton, 2023., str. 37 – 57.
- Triva, S.; Dika, M., *Građansko parnično procesno pravo (sedmo izmijenjeno i dopunjeno izdanje)*, Narodne novine, Zagreb, 2004.
- Van Doore, K. E., *Orphanage Trafficking in International Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2022.
- Van Loon, H., *Hague Convention of 29 May 1993 on Protection of Children and Cooperation in Respect of Inter-country Adoption*, *The International Journal of Children's Rights*, vol. 3, br. 3-4, 1995., str. 463 – 468. DOI: 10.1163/157181895X00294.

- Varadi, T.; Gašo, K.; Bordaš, B.; Pavić, V., *Međunarodno privatno pravo (dvadeset prvo izdanje)*, Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, Beograd, 2022.
- Vité, S.; Boéchat, H., *Article 21: Adoption*, u: Alen, A. et al. (ur.), *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden, 2008.
- Vukoslavčević, B., *Uporedni prikaz postupka priznanja stranih odluka u pravu Crne Gore, Republike Srbije i Sjedinjenih Američkih Država*, *Strani pravni život*, vol. 55, br. 1, 2011., str. 271 – 288.
- Vuković, Đ.; Kunštek, E., *Međunarodno građansko postupovno pravo*, Zgombić & Partneri, Zagreb, 2005.
- Wallace, S. R., *International Adoption: The Most Logical Solution to the Disparity between the Numbers of Orphaned and Abandoned Children in Some Countries and Families and Individuals Wishing to Adopt in Others*, *Arizona Journal of International and Comparative Law*, vol. 20, br. 3, 2003., str. 689 – 724.
- Zaviršek, D., *Notranje in meddržavne posvojitve: od osebnih izkušenj do dobre prakse*, *Priročnik za razvijanje novih strokovnih kompetenc v socialnem varstvu*, Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 2012.

Propisi

- Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/1990, 135/1997, 08/1998, 113/2000, 124/2000, 28/2001, 41/2001, 55/2001, 76/2010, 85/2010, 05/2014.
- Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori, br. 15/1990, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/1993, 20/1997, 4/1998, 13/1998.
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2013.
- Zakon o potvrđivanju Fakultativnog protokola uz Konvenciju o pravima djeteta o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 5/2002.
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o smanjenju slučajeva bez državljanstva, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 8/2011.
- Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/2015, 98/2019, 47/2020, 49/2023.
- Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 11/1978, 27/1978, 45/1989, 59/1990, 25/1994, 162/1998. (nevažeći propis).

- Zakon o međunarodnom privatnom pravu, Narodne novine, br. 101/2017, 67/2023.
- Zakon o dopuni Zakona o međunarodnom privatnom pravu, Narodne novine, br. 67/2023.
- Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Narodne novine, br. 53/1991, 88/2001. (nevažeći propis).
- Zakon o braku i porodičnim odnosima, Narodne novine, br. 11/1978, 27/1978, 45/1989, 59/1990, 25/1994, 162/1998. (nevažeći propis).
- Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, Narodne novine, br. 61/2018, 98/2019, 114/2022.
- Zakon o hrvatskom državljanstvu, Narodne novine, br. 53/1991, 70/1991, 28/1992, 113/1993, 4/1994, 130/2011, 110/2015, 102/2019, 138/2021.
- Zakon o legalizaciji isprava u međunarodnom prometu, Službeni list SFRJ, br. 6/1973, Narodne novine, br. 53/1991.
- Zakon o izvanparničnom postupku, Narodne novine, br. 59/2023.
- Zakon o općem upravnom postupku, Narodne novine, br. 47/2009, 110/2021.
- Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ, br. 4/1977, 36/1977, 6/1980, 36/1980, 43/1982, 69/1982, 58/1984, 74/1987, 57/1989, 20/1990, 27/1990, 35/1991, Narodne novine, br. 53/1991, 91/1992, 58/1993, 112/1999, 88/2001, 117/2003, 88/2005, 02/2007, 84/2008, 96/2008, 123/2008, 57/2011, 148/2011, 25/2013, 89/2014, 70/2019, 80/2022, 114/2022.
- Zakon o putnim ispravama hrvatskih državljana, Narodne novine, br. 77/1999, 133/2002, 48/2005, 74/2009, 154/2014, 82/2015, 42/2020, 10/2023.
- Zakon o međunarodnom zasebnem pravu in postupku, Uradni list RS, br. 56/1999, 45/2008, 31/2021.
- Zakon o vanparničnom postupku, Službene novine Kraljevine Jugoslavije, br. 45/1934, Zakon o načinu primjene pravnih propisa donesenih prije 6. travnja 1941. godine, Narodne novine, br. 73/1991. (nevažeći propis).
- Pravilnik o elementima koji se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima, Narodne novine, br. 106/2014.
- Pravilnik o načinu vođenja očevidnika i spisa predmeta o posvojenju te sadržaju izvješća o prilagodbi djeteta u posvojiteljskoj obitelji, Narodne novine, br. 106/2014.

Pravilnik o uvjetima koje moraju ispunjavati organizacije civilnog društva za provođenje programa stručne pripreme za posvojenje, obveznom sadržaju i načinu provedbe programa stručne pripreme potencijalnih posvojitelja te uvjetima stručne osposobljenosti radnika kao i načinu vođenja dokumentacije u svezi s provedbom stručne pripreme potencijalnih posvojitelja, Narodne novine, br. 106/2014.

Europska konvencija o posvojenju djece (revidirana), Council of Europe Treaty Series – No. 202, Strasbourg, 27. studenoga 2008.

Europska konvencija o državljanstvu, Council of Europe Treaty Series – No. 166, Strasbourg, 6. studenoga 1997.

Loi N° 16/008 du 15 Juillet 2016 Modifiant et Completant la Loi N° 87-010 du 1er Aout 1987 Portant – Code de la Famille (Zakon br. 16/008 od 15. srpnja 2016. o izmjenama i dopunama Zakona br. 87-010 od 1. kolovoza 1987. – Obiteljski zakon).

Code de la Famille de la République Démocratique du Congo, Loi N° 87-010 du 1 août 1987 (Obiteljski zakon Demokratske Republike Konga, zakon br. 87-010 od 1. kolovoza 1987.).

African Charter on the Rights and Welfare of the Child, Organization of African Unity, CAB/LEG/153/Rev.2 (Afrička povelja o pravima i dobrobiti djeteta).

Rezolucija Opće skupštine UN-a o Smjernicama za alternativnu skrb o djeci, A/RES/64/142 od 24. veljače 2010.

Sudska praksa Europskog suda za ljudska prava

Predmet *Ageyevy protiv Rusije*, zahtjev br. 7075/10, presuda od 18. travnja 2013.

Mrežni izvori

8 *Croatians re-arrested*, <http://www.daily-mail.co.zm/8-croatians-re-arrested/> (5. ožujka 2023.).

8 *Croats in Court in Zambia on Child Trafficking Charge*, <https://www.usnews.com/news/world/articles/2023-01-10/8-croats-in-court-in-zambia-on-child-trafficking-charge> (5. ožujka 2023.).

Annulment and Revocation of an Intercountry Adoption, Info. Doc. No 2 of June 2022., <https://assets.hcch.net/docs/a9c97f66-8dac-42bf-a526-cd521bc2c641.pdf> (9. ožujka 2023.).

- Chart of signatures and ratifications of Treaty 166*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=166> (13. ožujka 2023.).
- Chart of signatures and ratifications of Treaty 202*, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=202> (14. travnja 2023.).
- Committee on the Investigation of Intercountry Adoption, Report*, str. 3., dostupno na: <https://danishkorean.dk/onewebmedia/Appendix%201%20-%20CO-IA-netherlands-intercountry-adoption-ENG-translation-report.pdf> (5. travnja 2023.).
- Congo (République Démocratique)*, <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/adopter-a-l-etranger/le-processus-de-l-adoption-internationale/le-choix-du-pays-d-origine/autres-pays-64611/article/congo-republique-democratique> (7. ožujka 2023.).
- Convention on the Rights of the Child*, https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=IV-11&chapter=4 (7. ožujka 2023.).
- DR Congo adoptions under fire as Croat families face trial*, <https://www.newvision.co.ug/category/politics/dr-congo-adoptions-under-fire-as-croat-families-154069> (5. ožujka 2023.).
- Hrvati u pet godina posvojili 68 djece iz DR Konga, a ostatak svijeta 82 djece od 2018. do 2020.*, <https://www.vecernji.hr/vijesti/hrvati-u-cetiri-godine-posvojili-68-djece-iz-dr-konga-a-ostatak-svijeta-136-1657128> (7. ožujka 2023.).
- Intercountry adoption*, <https://gov.hr/en/intercountry-adoption/2060> (22. ožujka 2023.).
- Intercountry Adoption*, <https://travel.state.gov/content/travel/en/Intercountry-Adoption/Intercountry-Adoption-Country-Information/CongotheDemocraticRepublicofthe.html> (7. ožujka 2023.).
- Istraženo postupanje općinskih sudova u svezi s posvajanjem djece iz DR Kongo*, <https://www.vsrh.hr/istrazeno-postupanje-opcinskih-sudova-u-svezi-s-posvajanjem-djece-iz-demokratske-republike-kongo.aspx> (7. ožujka 2023.).
- Joint statement on illegal intercountry adoptions*, https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/hrbodies/ced/2022-09-29/JointstatementICA_HR_28September2022.pdf (15. ožujka 2023.).
- List of countries which have signed, ratified/acceded to the African Charter on the Rights and Welfare of the Child*, https://au.int/sites/default/files/treaties/36804-sl-AFRICAN_CHARTER_ON_THE_RIGHTS_AND_WELFARE_OF_THE_CHILD.pdf (6. ožujka 2023.).

- Ministar Piletić: U Hrvatskoj je dosad posvojeno 131 dijete iz DR Konga*, <https://www.vecernji.hr/vijesti/ministar-piletic-u-hrvatskoj-je-posvojeno-131-dijete-iz-konga-1648570> (7. ožujka 2023.).
- Odvjetnik Hrvata u Zambiji: Oslobođeni su, mogu se vratiti kući*, <https://www.hina.hr/vijest/11334061> (2. lipnja 2023.).
- Pomno se istražuje slučaj posvajanja djece u Kongu, uključena i SOA: Otkrivamo što je sporno*, <https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/pomno-se-istrazuje-slucaj-posvajanja-djece-u-kongu-ukljucena-i-soa-otkrivamo-sto-je-sporno-15291060> (5. ožujka 2023.).
- Short questionnaire – Germany*, <https://assets.hcch.net/docs/5637f87e-f650-4538-8f01-7e2198b8a1fc.pdf> (20. ožujka 2023.).
- Status Table*, <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=69> (3. ožujka 2023.).
- Vlada: Hrvati oslobođeni, njihovu djecu što brže integrirati u društvo*, <https://www.hina.hr/vijest/11334177> (2. lipnja 2023.).
- Zaključci 38., tematske sjednice Odbora za obitelj, mlade i sport o posvajanju djece iz inozemstva*, <https://www.sabor.hr/radna-tijela/odbori-i-povjerenstva/zakljucci-38-tematske-sjednice-odbora-za-obitelj-mlade-i-sport-o> (7. ožujka 2023.).
- Zambian court grants bail to Croatians on trafficking charges*, <https://www.africa-news.com/2023/02/14/zambian-court-grants-bail-to-croatians-on-traffic-king-charges/> (5. ožujka 2023.).

Ostalo

- Achiron, M., *Državljanstvo i apatridnost: priručnik za parlamentarce*, UNHCR i Interparlamentarna unija, 2005. Dostupno na: http://archive.ipu.org/PDF/publications/nationality_cr.pdf (16. travnja 2023.).
- Family Law, *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Intercountry Adoption Convention: Guide to Good Practice (Guide No. 1)*, Jordan Publishing Limited, Bristol, 2008.
- Hague Conference on Private International Law, *Accreditation and Adoption Accredited Bodies: Guide to Good Practice (Guide No. 2)*, Jordan Publishing Limited, Bristol, 2012. Dostupno na: <https://assets.hcch.net/docs/7ea-29e33-b8e6-49de-8d3b-89864d72584f.pdf> (18. ožujka 2023.).

- Hague Conference on Private International Law, *The Implementation and Operation of the 1993 Hague Inter-country Adoption Convention: Guide to Good Practice (Guide No. 1)*, Jordan Publishing Limited, Bristol, 2008. Dostupno na: <https://assets.hcch.net/docs/bb168262-1696-4e7f-acf3-fbbd85504af6.pdf> (15. ožujka 2023.).
- Mezmur, B. D., *“The Sins of the ‘Saviours’”: Child Trafficking in the Context of Inter-country Adoption in Africa*, Adoption – Information Document No. 2, Hague Conference on Private International Law, Permanent Bureau, Hague, 2010.
- Parra-Aranguren, G., *Explanatory report on the Convention on protection of children and co-operation in respect of inter-country adoption*. Dostupno na: <https://assets.hcch.net/docs/78e18c87-fdc7-4d86-b58c-c8fdd5795c1a.pdf> (12. ožujka 2023.).

Summary

Matko Guštin*

Branka Rešetar**

INTERCOUNTRY ADOPTION IN THE REPUBLIC OF CROATIA THROUGH THE PRISM OF THE CASE OF ADOPTION OF CHILDREN FROM DR CONGO

Intercountry and interracial adoptions are forms of international adoption that imply the difference between adopter and adoptee in geographical, racial, and ethnic terms, which makes the adoption process very complex. The recent case of intercountry adoption of children from DR Congo by Croatian citizens confirmed the globally recognized controversy, questionability, and complexity of the intercountry adoption process. The key or additional problem in this case of intercountry adoption is the fact that DR Congo is not a party to the 1993 Convention on the Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption. The case of intercountry adoption of children from DR Congo encouraged the authors to research and analyze international and national regulations and practices relevant to intercountry adoption. In this paper, the authors specifically analyze open issues related to intercountry adoptions in Croatian legislation, more precisely the recognition of foreign court decisions on adoption, minimum standards related to the establishment and recognition of intercountry adoptions, the possibility of termination of adoption, the citizenship status of adopted children, and the children's right to access information about adoption. In conclusion, the authors propose de lege ferenda solutions for the future regulation of intercountry adoptions.

Keywords: intercountry adoption; recognition of foreign court decision on adoption; termination of adoption; child's right to identity

---

* Matko Guštin, LL. M., Assistant, Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Stjepana Radića 13, 31000 Osijek; mgustin@pravos.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-4577-0856

** Branka Rešetar, Ph. D., Professor, Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Stjepana Radića 13, 31000 Osijek; bresetar@pravos.hr; ORCID ID: orcid.org/0000-0002-8102-7322